

Farella

Revista de Llançà

- *Centenari Ramon Reig (1903 - 2003)*
- *Jacint Verdaguer i les Clavellineres*
- *L'arxiu parroquial*
- *Justa Balló i Salvà: una vida a les biblioteques*

ASSESSORAMENT I GESTIÓ
CORREDORIA D'ASSEGURANCES
GARBÍ ASSOCIATS GRUP

FISCAL

LABORAL

LEGAL

COMPTABLE

C. D'ASSEGURANCES

Arxiu

MOTS AL VENT

JOSEP M. SALVATELLA

HAIKÚS DE FEBRER

Amb les mans balbes,
hem eixalat les veles
de la balandra.

La mar en calma.
Vora murs de silenci,
marfulls de nata.

I per l'obaga
de puig d'Esquer s'acotxa
lenta la tarda.

Quina frisança!
Darrere alzines fosques
el cel s'ablama.

La nit pels marges...
No hi vagis, pescadora,
canyella i aigua!

Demà, un vi aspre
enfilerà garotes
a peu de platja.

**Arxiu
Municipal
de Llança**

FARELLA

Revista de Llança
Núm. 16 / Febrer 2003
Preu: 3 euros

AJUNTAMENT DE LLANÇÀ
Impressió: Gràfiques PUJOL - Figueres
Dip. Leg.: GI-1327/95

Amb la col·laboració de la Diputació de Girona

PORTADA: CENTENARI RAMON REIG,
composició de Rafael Borràs /
aquarel·la *Aiguamolls* (16 x 22 cm),
col·lecció Martínez Lozano.

REFLEXIÓ PREELECTORAL

Al final de maig hi haurà eleccions a Llançà, com a tots els pobles, viles i ciutats de la vella pell de brau. Vint-i-quatre anys després de les primeres de l'època actual, d'aquelles que van posar fi a *cuarenta años de paz*, a la transició i a les pors soterrades, en aquell enyorat, tan profundament sentit, 1979.

Canvi generacional, ara, vulguis o no. Alguns dels qui llavors ens vam presentar, que vam obrir il·lusionadament les portes dels ajuntaments, cedirem el testimoni, en la majoria dels casos a gent molt més jove. Els qui tenen trenta anys, per exemple –una edat que sembla suggerir l'entrada de la maduresa–, n'havien fet només sis, tendres infants, quan nosaltres, amb el lliri a la mà, vam omplir les sales de plens decidits a tot. Els candidats que enguany voregen aquesta edat de plenitud –els trenta, vull dir– no han conegut la dictadura del general gallec, ni les eleccions al *tercio familiar*, ni els alcaldes nomenats a dit pels governadors de torn, ni la democràcia orgànica, ni els ministres falangistes o tecnòcrates, ni molt menys les contradiccions i misèries de la postguerra, és clar, com vam viure els de la meua edat. L'èxit pecaminós de *Gilda*, també, els balls a la terrassa amb la *Río* i en Marons, la fredorada que va matar les oliveres, els primers estiuejants amb els tendals de canya i les casetes blaves i blanques a la platja del Port...

No m'agrada gaire donar consells. Fa vell i, per altra banda, serveixen per a ben poc. Hi ha coses que només s'aprenen equivocant-se un i altre cop. I la tasca als consistoris no és fàcil, vista des de dins. Conec tanta gent amb mil solucions al cap, quan encara no eren regidors, i amb cap a les mans, quan en van ser!

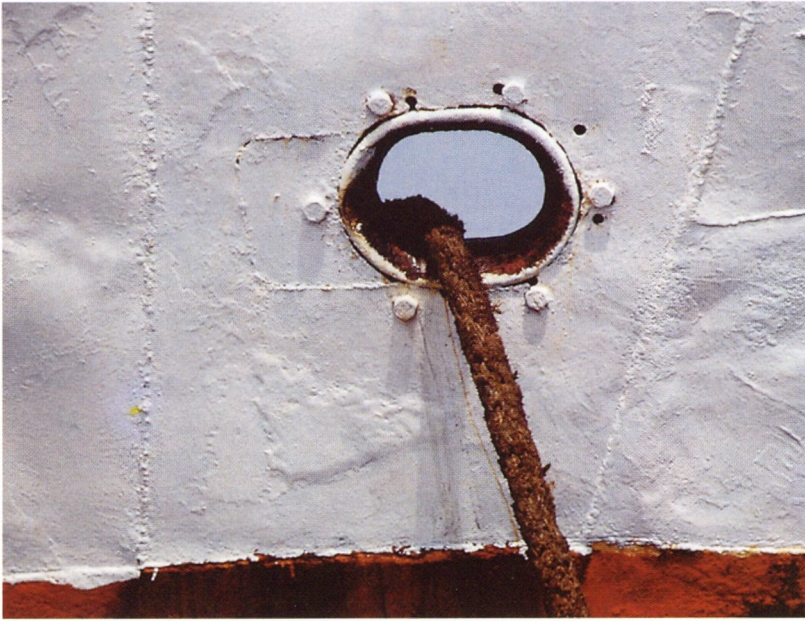
Potser sí, tanmateix, que suggeriria ser fidel al propi estil. Cadascú fa les coses a la seva manera i això és bo. Mantenir una exigència moral, aplicar els mateixos criteris per a tothom. Intentar comprendre les raons de la gent. Escoltar i escoltar. I fer el que es pugui, que mai no és prou.

La democràcia, ja s'ha dit a bastament, és el menys dolent dels sistemes de govern. Richard von Weizsäcker –que a més de president de la República federal fou alcalde de Berlín– assegurava que “la democràcia no és cap institució educativa per a millorar l'ésser humà. No ens considera pas idealment, com hauríem de ser, sinó com realment som. Dóna unes regles de joc per intentar solucionar els nostres conflictes i egoismes dins unes condicions de llibertat”.

Vicenç Pumarreda

Anxlu

A partir d'aquí, germans, cal que ens espavilem. De vegades, massa sovint diria, els votants se senten enganyats i perden la fe en el sistema. La decepció dels electors prové de la constatació que els polítics, els governants, són gent com ells, amb les seves flaqueses i les seves imperfeccions, amb els seus rancors amagats i les seves mesquineses vistents. Al cap i a la fi, som tots tan poca cosa!... “No som res” –deia en Pla–, “però fa de mal dir”.

Necessitem sempre, sempre, l'ètica lligada a la política. I perdoneu aquests mots altisonants, potser massa bufats, ja ho sé. Són tants anys i tants discursos...

DERELICTES

Aviat farà dos-cents deu anys d'un naufragi històric en aigües de Llançà. Tres naus, tres: la fragata *Preciosa*, el bergantí *Galgo* i la galiota *Santa Rufina*, enfonsades. Catorze homes negats, entre els quals Diego de Fuentes, comandant de la darrera embarcació.

Corrien els temps de la Guerra Gran, contra la llavors nova República Francesa. Es tractava, sembla, d'intentar conquerir Salses i Perpinyà –una vegada caigudes les places de Ceret, Arles, Sant Llorenç de Cerdans i Vilafranca de Conflent, amb el castell de Bellaguarda–, començant l'atac marítim, combinat amb l'exèrcit de terra, pels ports de Banyuls i Cotlliure.

El vespre del 22 de novembre de 1793 es produeix el triple naufragi i les naus, arrossegades per un violent temporal de xaloc –vent del sud-est, vent de cap de Creus, doncs–, s'enfonsen davant el coster nord llançanenc o s'estavellen contra els esculls de cap de Ras. De res van servir les àncores. Eren vaixells de fusta (35 x 10 metres d'eslora i mànega la fragata, 26,5 x 7,5 el bergantí, i 27,3 x 4,2 la galiota), amb propulsió a vela majorment (3 i 2 pals, i 2 pals amb vela llatina més 26 remes per banda, respectivament).

Josep Pla –que sempre és una referència– té planes de gran calat sobre els derelictes. Comenta el

mestre diversos casos de vaixells enfonsats a cap de Creus: el *Boxhill*, el *Llanisshen*, el *Douamont*, el *Tregastel*... Galladera, els Caials, s'Arenella, cala Bona... Derelictes, ganxos traïdors per a les xarxes calades, velles carcasses al fons del fons. Enric Trilla, figuerenc, va publicar el 1994 un interessant treball sobre *Naufragis a la mar de l'Alt Empordà*, font on cal anar a beure un i altre cop en parlar d'aquests temes.

Des d'anys i panys, se'ns parla de pregàries especials, d'encanteris i fetilleries emprats pels navegants per tal de propiciar mars favorables i encalmades. Tal vegada els tripulants, els mateixos capitans, dels vaixells abans esmentats van oblidar oracions i sortilegis en la tan compromesa situació del naufragi imminent.

Estranyes coses, aquestes de la mar. Joan Coromines, al seu *Diccionario crítico etimológico de la lengua castellana*, explicava que antigament molts mariners penjaven al pal de la nau draps xops de sang menstrual de la dona aimada, en l'esperança que els portessin vents favorables. D'aquesta curiosa senyera se'n deia maimó. Jaume Roig, al *Llibre de les dones* –meitats del XV–, se'n burlava, d'això: “més al maymó / de les galeres, / bon vent no esperes...”. Estranyes coses, aquestes de la mar.

AMB MOTIU D'UN CENTENARI

RAMON REIG, ARTISTA POLIFACÈTIC

RAFAEL BORRÀS

D'en Ramon Reig (Manila 1903 - Figueres 1963) me n'ha parlat molt el meu mestre Josep Martínez Lozano, alumne d'ell, el qual sempre ha manifestat en tot moment la seva estima i respecte cap a l'insigne aquarel·lista empordanès i el seu mestratge. D'un personatge tan emblemàtic a la comarca com Ramon Reig es fa difícil parlar-ne, ja que grans plomes han escrit sobre ell i jo únicament he rebut referències seves pel que fa a l'entorn pictòric, per tant l'admiro com a gran dibuixant i aquarel·lista.

També en vaig sentir parlar a l'Institut Ramon Muntaner, de Figueres, centre educatiu que durant dècades fou, juntament amb el de Girona, un dels dos únics centres provincials de batxillerat. Fou precisament allà, amb el professor Albert Compte, quan vaig conèixer persones notables del món literari com Maria Àngels Anglada, o els dibuixants i pintors Joan Núñez, Joaquim Bech de Careda i Eduard Rodeja (alhora historiador), o el filòsof Joaquim Xirau, o els historiadors Antoni Papell, Jaume Vicens i Vives, Santiago Sobrequès, Alexandre Deulofeu, i el mateix Ramon Reig, que havien passat per aquell centre educatiu. Reig en va ser catedràtic i director (1940-1955). En aquesta petita llista no voldria deixar de citar un professor carismàtic, el matemàtic que més reconeixement popular tingué durant la meua estada a l'institut, em refereixo a Josep Cuadras.

No cal dir que aquesta gent deixà empremta i arrelà profundament dins la sociologia comarcal. En el cas de Ramon Reig (acadèmic el 1950 per la Reial Acadèmia de Belles Arts de Toledo, el 1957 per la Reial Acadèmia de Belles Arts de Sant Jordi, de Barcelona, i el 1959 per la Reial Acadèmia de San Fernando de Madrid) i només per citar algunes de les seves actuacions en tota mena d'activitats culturals i professionals, podem dir que fou també professor de l'Escola d'Arts i Oficis de Figueres (1940-1963), formà part de l'Associació de Música de Figueres, creada juntament amb els amics Narcís Sala, Joan Bonaterra, Alfons Puig i Antoni i Emília Salazar, amb els quals ben segur durant els dimecres musicals cantà alguna òpera. Fou membre de la Comissió de Monuments de Girona i dels patronats de restauració de Sant Pere de Rodes i de Santa Maria de Vilabertran, col·laborador en l'obra social de la Diputació de Girona i un dels impulsors de l'Institut d'Estudis Empordanesos, entre moltes altres.

Família Reig

Ramon Reig pintà al natural el paisatge de l'Empordà, com en la foto a la Miranda (Llançà).

Però el que personalment més em copsà fou saber que Ramon Reig era l'any 1946 el principal impulsor del Museu de l'Empordà, que en un principi s'instal·là a l'Institut de Figueres, lloc on des de sempre tingué la intenció de dedicar una sala a l'aquarel·la. Llàstima que no pogué veure l'edifici actual d'aquest museu pel qual tant lluità. De ben segur que hagués estat ell qui hauria aconseguit obrir el primer museu dedicat àmpliament a l'aquarel·la.

És precisament en aquesta faceta d'aquarel·lista en què Reig em captiva amb els seus paisatges empordanesos tocats amb delicadesa i gens torturats, que considero únics. Com a l'aquarel·lista, l'any 1942 el Ministeri d'Afers Estrangers el seleccionà per formar part de l'Exposició d'Art Espanyol que se celebrà a Londres, dedicant-li la crítica anglesa els comentaris més elogiosos, és així que des de llavors quedà vinculat amb el mercat aquarel·lista londinenc. Posteriorment, el 1944, obté el primer premi nacional d'aquarel·la, moment en el qual queda reconeguda plenament la seva obra, caracteritzada per una envejable puresa, d'una perfecció formal inconfusible i d'una idíl·lica bellesa.

La crítica, en alguna de les moltes exposicions individuals que realitzà, qualificà les seves aquarel·les així: *"Pertencen a un genero intimista. Son obras de brevedad física y de largueza espiritual... Son ricas sin descender en el detalle y son simples sin llegar al esquema. Puros estallidos de sensibilidad en los que la materia, reducida a su mínima expresión, cobra un delicado sesgo espiritual"*. El gran coneixement d'aquest estil pictòric el fa publicar, sobre l'any 1954 i per encàrrec de Miquel Mateu, dins la col·lecció Publicacions de la Biblioteca de Peralada, una obra molt important que encara no ha estat igualada: *La Acuarela en España*.

En el camp humà, els que el conegueren diuen que era d'un gran tracte cordial, amic excel·lent i lleial, amb agut sentit de l'humor, distingit i culte i sempre disposat a col·laborar amb senzillesa i generositat. És indubtable que un professor o mestre amb aquestes qualitats humanes ha de deixar un buit en el cor quan desapareix i un magnetisme especial a les seves pintures; fins i tot en aquells dibuixos o làmines d'estudi realitzades pels seus alumnes hi traspuia un sentiment entranyable. Evarist Vallès escrigué: *"Com a pedagog era excel·lent*.

Família Reig

Home cordial, amb sentit de l'humor, distingit i culte, Reig ens deixà una pintura intimista i elegant.

Corregia sempre segons l'estil de cadascú, ja fos en Bartomeu Massot, en Joan Sibecas, o en Martínez Lozano".

Com molt bé diu la seva néta, Blanca Sala i Reig, en el seu llibre *Ramon Reig, aquarel·les i olis*, no es pot desvincular l'artista del paisatge, ni Ramon Reig de l'Empordà. "L'Empordà –dos terços de cel sostingut per un terç de terra plana– cosa de la qual ningú no s'havia donat compte fins aleshores, gràcies a Ramon Reig", digué Joaquim Bech de Carede.

Des d'aquí ens apleguem a la iniciativa que l'Ajuntament de Figueres ha engegat, celebrant aquest any 2003 el centenari del pintor, catedràtic de dibuix i arquitecte, Ramon Reig. El Patronat del museu de l'Aquarel·la-Fundació Martínez Lozano organitzarà enguany el desè Simposi Nacional de l'Aquarel·la, a Llançà, dedicant-lo a aquest gran aquarel·lista, esdeveniment en el qual hi aplegarem actes com conferències, visites a museus i una exposició d'aquarel·les dels participants nacionals i estrangers, distingint la millor aquarel·la presentada amb el premi Ramon Reig.

CARNISSERIA...

Josep

C/ Major, 7
Tel. 972 38 01 02
LLANÇÀ

RAFARI

XARCUTERIA...

CARNS DE
L'EMPORDA

PRODUCTES ARTESANS...

HABITACIONS
CHAMBRES

«**Can Pau**»

HABITACIONS AMB
BANY I CALEFACCIÓ
OBERT TOT L'ANY

C/ Puig d'Esquer, 4
Tels. 972 38 02 71 - 972 38 02 70
LLANÇÀ (Costa Brava)

”**la Caixa**”

CAIXA D'ESTALVIS I PENSIONS
DE BARCELONA

LA COLLA DEL RANXO: PRESÈNCIES I ABSÈNCIES

ANTONI GODOY I TOMÀS

Quan els components de la Colla del Ranxo em varen demanar per fer la proluació de la Festa de les llances, cal dir que un dels primers sentiments que vaig notar en el meu interior va ser el d'il·lusió. El varen acompanyar –més tard– el de dubte, el de la pròpia conveniència ... el de capacitat, fins i tot. Però com veieu va guanyar el primer i aquí em teniu, col·laborant a complementar aquest gran homenatge que és la llança d'or, amb unes paraules senzilles que s'esmerçaran per fer el retrat més fidel possible d'un conjunt de gent que s'ha ben guanyat aquest reconeixement de tot el nostre poble, a base de netejar sèpia i pelar cebes, entre altres moltes coses.

Vull començar, però, i si m'ho permeteu, pel capítol amb el qual se solen acabar aquests tipus d'actes: els comiats, els records. Les llances ens porten un dia de festa, de festa gran i –sense deixar de banda el que és de llei i ens ve de gust– miraré d'acabar aquests mots amb l'alegria al cor i el somriure als llavis. Ara és doncs el moment de recordar aquells que ens han deixat i que varen contribuir d'una forma decidida a l'assoliment d'aquesta llança. Parlo –és clar– d'en Martín Carranza i d'en Jaume Borràs. Dos homes amb el somriure perenne que –amb la seva bonhomia– varen saber mantenir la unitat d'aquest petit exèrcit,

amb bones dosis de divertiment. I treball, molt treball a primera línia.

Fa ben poc escrivia en el Butlletí d'informació municipal que a la Colla del Ranxo li ha canviat el païsatge i us puc assegurar que és ben cert. Quedin, doncs, aquests mots per a la seva memòria.

Jo diria que, passats quasibé vint anys, ningú no té un record fidedigne de com es va gestar aquesta colla. Sovint, la creació i sobretot la composició d'una colla –en el sentit més literal de la paraula– es porta a terme d'una forma ben espontània, sense premeditació, sense cap esquema inicial, per bé que després –amb el temps i les necessitats– es va bastint tot un organigrama més o menys estable. La creació sol ser fruit d'uns interessos. Lloables interessos, cal dir-ho, perquè sempre que pronunciem aquest mot –interessos– ens sona a brut, a poc legítim i aquest no és pas el cas. A més, solen ser uns interessos lúdics, per passar-s'ho bé en el fons, però amb una finalitat concreta que, en el cas que ens ocupa, coneixeu prou bé. Es tractava tan sols de fer el ranxo de carnaval. La composició de la gent era el que menys importava. Calia, és clar, tenir ganes de ser-hi, de treballar, de fer xerinxola també. I així va anar.

La colla del Ranxo a la Mostra Gastronòmica de Peralada (12-10-1999).

Permeteu-me utilitzar uns mots escrits per mi mateix a la revista de la Festa Major de Sant Vicenç de l'any 1994, on recollia unes manifestacions d'en Jaume Borràs, parlant-nos de l'inici de la colla. Són, doncs, paraules de Jaume Borràs:

"El regidor de Cultura de l'Ajuntament de Llança en aquells anys, en Francesc Fàbrega, va demanar-me a mi mateix si hi hauria algú al nostre poble capaç de fer un ranxo per carnaval, semblant al d'altres pobles del voltant, que en aquells moments començaven a ser sonats. Jo, evidentment, li vaig dir que sí i em vaig posar en contacte immediatament amb en Josep Maria Bes, en Vicenç Bonareu, l'Andreu Pol, en Silveri Riera i altres, per anar a demanar per les botigues coses per a fer el ranxo. Ens vàrem trobar, però, que amb les donacions que –amb tota la bona voluntat– varen fer els comerciants del poble, hi havia una barrija-barreja de classes i marques diferents d'arròs, mongetes, patates... que feia quasi impossible fer una bona cuita de tot allò en una mateixa cassola."

Així les coses, posats en contacte amb l'Ajuntament, ens varen trobar la solució d'anar a comprar a un establiment majorista, per mitjà d'en Miquel Juanola, que llavors portava el Pacu-Pacu, i així poder-ho tenir tot d'una sola classe. Del que ens havien donat les botigues se'n varen fer unes paneres i es varen rifar a la Societat del ball, que era qui tenia cura llavors de l'organització del ranxo".

Aquestes ratlles, escrites el 1994, ens serveixen de testimoni d'uns inicis que, possiblement, si no haguéssim escrit en aquells moments, avui serien ben difícils de confegir.

M'agradaria parlar-vos de la gent que forma aquest grup, que jo en diria més aviat un puzzle, ja que no té cap figura igual. Gent vinguda de no sé on –del nostre poble, és clar– però de procedències ben diverses, sense quasi cap lligam previ en comú, com a molt un del que us parlaré després. Uns que ja venien treballant en moltes altres activitats lúdiques i socials, però també uns altres que no havien participat mai en res, que no se'ls havia vist mai fent pinya al voltant d'una

finalitat comuna. Des d'un Vicenç Bonareu, ficat fins al coll amb els caçadors, el Centre Cultural, l'elenc de teatre, per dir-ne només tres, fins en Joan Vilà –en Gori– o l'Isidre Corcoll –un al Port i l'altre a la Vila– a l'extrem oposat.

Al mig, un xic de tot. Us proposo un exercici d'anàlisi de cada un d'ells, en el qual haureu de cercar una relació prèvia que els facilités la integració en una mateixa colla. Us donaré una pista: en Vicenç Bonareu i en David Bonareu són pare i fill. Amb els altres, però, ho tindreu un xic difícil. El lligam que –en tot cas– tenien i tenen els homes que formen part de la Colla del Ranxo és que són gent d'un poble –o un poble amb una gent– que, quan convé, saben fer un front comú, no en contra de res, sinó a favor de molt, que és pla més positiu. I aquest és el seu gran vincle i la seva millor virtut. Fixeu-vos, a més, quines repercussions arriba a tenir aquesta gent, que aconsegueix reunir –ni que sigui un cop l'any, per carnaval– més de mil comensals, sinó a la mateixa taula, sí sota el mateix sostre.

La Colla del Ranxo ha patit en la seva pròpia carn –i és lògic parlar de carn quan parlem de ranxo– experiències ben negatives, com aprendre de cop i volta que no es pot fer un sofregit avui per a demà, si hi ha possibilitats d'una tronada. I sinó que ho preguntin als home-natjats. Però la Colla del Ranxo ha viscut experiències molt positives que minimitzen, i fins i tot esborren del record, qualsevol de les més negatives. Ha viscut la màgia d'unir en un mateix equip, com ja apuntava abans, els personatges més diversos del nostre poble.

Què hi fa a la Colla del Ranxo en Jaume Gibert –en Jaume del Mas–?, un home que ha esmerçat bona part de la seva vida al mar, pescador, i que la salut el va obligar a desembarcar-se i a llaurar la terra familiar. Què hi pinta l'Agustí Boada –el *Simpàtic*–? Fils, endolls, electricitat i aigua convertits en coberts, plats, cassoles i sofregits. Qui hi va posar en Lluís Feliu –el *Coyote*–? Pintor de parets i de teles, pelant alls i patates. Qui va embolicar en Cándido Barbosa a canviar la paleta i la gaveta, l'escarpa i el martell, pel cullerot i la cassola?

Un dels records gràfics més antics de la colla (1985).

Qui li havia de dir a en Francesc Sánchez –en *Paquito*– que el *rodillo* de pintar seria l'escumadora de servir? I en Joan Bech –en *Llistonet*–? Fuster, ribot en mà, que deixa quan convé per ser un més a tallar i pelar el que convingui. Vagi en compte, però, que de dits li'n queden pocs de sencers! I d'en Joan Adroher –en *Cistella*– què me'n dieu? Vinya, cistells, sapiència rudimentària però infinitament eficaç al servei dels ranxos.

Fixeu-vos també en l'Andreu Juanola –*Sant Silvestre*, per la seva dedicació a la capella i el seu entorn–. Un home que s'ha lliurat en cos i ànima al servei de Llançà, també és a la Colla del Ranxo. Veureu també l'Andreu Pol, expert paleta ara jubilat. En qualsevol activitat de la colla el trobareu enganxat a la cassola remenant la ceba. Per alguna cosa ja l'han batejat com en *Sofregits*.

Qui ha embolicat també en Chamizo, en Cecilio Chamizo? Un home silenciós però treballador com pocs, lliurat a la feina a disposició de tothom. I d'en Josep Serradell –l'*Isidoro*–, què me'n dieu? Un home acostumat als papers durant tota la jornada laboral, aportant el seu gra de sorra per l'èxit de cada ranxo. També en Llorenç Serrano –en Lorenzo– que també han batejat con *el Ràpid*, perquè és així com va amunt i avall. I què hi fa aquí al mig en *Subi*, en Jaume Subirats?

Doncs com tothom, treballar-hi de ferm, a més de posar aquella barraca de l'hort al servei de la colla, la seu social, diguem-ne.

N'hi ha també un del Barça –d'entrada no és cap pecat ser del Barça, en tot cas ara és un error– que s'hi ha ben enganxat a la colla, com s'ha enganxat també a moltes altres activitats. És l'Antoni Tamareu. A les darreres incorporacions tenim l'Antoni de Sabadell, ficat també en aquest cacau per art de màgia. I en *Bepo*, en Josep Renart, que enganxat com una *lapa* a en David Bonareu, i per tal que no es perdés la tradició familiar del seu pare, en Vicenç, varen fixtar com un sol home per la Colla. Amb ells dos, us ho puc assegurar, l'entreniment està garantit. I ja us he parlat abans d'en Joan Vilà –en *Gori*–, llop de mar, i de l'Isidre Corcoll.

I també hi era jo. Fa sis o set mesos vaig tenir la mala pensada de dir-los que plegava, no pas per sempre –és clar–, però que volia reposar, que em tenien a la seva disposició quan calgués, però no pas constantment. I ja ho veieu: ara que no hi sóc, els donen la llançà d'or! Sincerament, n'estic molt content i molt orgullós.

No sé si us heu fixat que no ha sortit ni un nom de dona en tota la llista. És que no hi ha cap dona a la Colla del Ranxo, però en una ocasió com aquesta no em vull estar de fer esment d'una persona fortament vinculada a tot aquest sarau. Es tracta de la Maria, la *Maria de Molinars*, personatge ben lligat sobretot al ranxo de carnaval i per a qui vull tenir un record especial en un dia com avui.

I digueu-me –benvolguts llançanencs– que té en comú tota aquesta gent que acabem d'esmentar? Res, absolutament res, en un noranta per cent dels casos. És, en tot cas, l'amor cap a un poble, cap a una tasca, que els ha agrupat en aquesta Colla que treballa incansable en benefici de les nostres panxes. Moltes felicitats a tots!

Rafael Corcoll

Vicenç Pumarreda

A dalt, a Pont du Casse, en un dels actes de l'agermanament, amb els dos alcaldes (1993). A baix, al pavelló d'esports (1997).

ENTREVISTA A NARCÍS SUBIRATS I REYNAL, SECRETARI DE L'AJUNTAMENT DE LLANÇÀ DURANT 23 ANYS

“PUC CONSIDERAR-ME UN AFORTUNAT PER HAVER ESTAT A PRIMERA FILA MUNICIPAL DES DEL PRIMER MOMENT”

MONTSE TARDIU

Qualsevol persona que sovintegi la Casa de la Vila, de Llançà, coneixerà en Narcís Subirats, el secretari de l'Ajuntament. El proper 15 d'abril, però, serà l'últim dia de la seva funció a l'administració... es jubila. Per tant, l'equip de redacció de *Farella* ha cregut oportú honorar 23 anys de dedicació municipal amb aquesta entrevista.

Embolicat de papers en el seu despatx, respon a bastament a cadascuna de les preguntes:

– Quan i on va començar a treballar?

– La meua vida laboral va començar quan tenia 16 anys, a l'Ajuntament de Figueres, com a “botones”, on vaig romandre un any i mig, més o menys. Posteriorment, les meves activitats varen ser d'auxiliar administratiu a Transports Muntada, de Figueres, durant més de dos anys.

– I després?

– A l'igual que molts joves de l'Alt Empordà, vaig anar a Barcelona per intentar trobar una vida laboral amb més possibilitats. Durant nou anys, la meua activitat va consistir a exercir en l'administració d'una empresa metal·lúrgica basca, a la Ciutat Comtal, però, per qüestions de família, sentia la necessitat de tornar a l'Alt Empordà.

– I com va anar que es fes secretari d'ajuntament?

– L'any 1964 vaig presentar-me a Madrid a unes oposicions a secretari d'Administració local de 3a categoria. Superades les oposicions i realitzat el curs d'habilitació nacional de secretari a la Facultat de Dret de la Universitat de Barcelona, el dia 13 d'agost de 1966 prenia possessió com a secretari interí dels ajuntaments de Cistella i Vilanant.

Dos anys després, m'explica, va ser nomenat secretari en propietat als ajuntaments de Rocafort de Vallbona i Vallbona de les Monges, a Lleida. No va arribar-hi a exercir de secretari perquè va realitzar una permuta amb un altre company de professió i va anar a parar a Maçanet de Cabrenys, estant-s'hi nou anys. Obtingut l'accés a la segona categoria de secretaris, va exercir durant cinc anys a l'Ajuntament d'Hostalric i Fogars de Tordera.

– De quina època estem parlant?

– Durant aquesta època va produir-se la tran-

sició de l'antic règim als ajuntaments democràtics, circumstància que vaig viure intensament.

– Com valora aquests vint-i-tres anys a l'Ajuntament de Llançà?

– Puc considerar-me un afortunat per haver-me tocat estar a primera fila de l'activitat municipal des del primer moment i viure l'evolució de l'Ajuntament. Quan vaig arribar a Llançà, l'Ajuntament era ubicat a la plaça Major (actualment Agència Falcó) i les seves dependències eren totalment insuficients i inadequades. Al final de l'any 1980, va produir-se el canvi d'emplaçament a l'edifici actual.

– Com ha canviat la manera de treballar a l'administració?

– No ha parat d'evolucionar. Quan vaig començar a Llançà, la plantilla estava integrada per unes quinze persones, a l'actualitat hi ha setanta persones fixes, sense comptar les contractades temporalment. Des de llavors ha irromput la informàtica amb una força imparable, cosa que ha produït un canvi radical en la manera de treballar. Actualment, crec que l'organització administrativa està estructurada i dotada mínimament per desenvolupar una tasca eficient, tot i que com totes les coses és millorable.

– És més eficaç?

– Sí, opino que es treballa amb més eficàcia i amb més perfecció.

– En general, ha canviat molt Llançà des d'aleshores?

– Vist des del meu punt de vista, com a gestió, diria que Llançà ha canviat molt. Urbanísticament, quasi s'han executat totes les zones urbanes. Abans, la majoria d'urbanitzacions o alguns carrers eren sense urbanitzar o tenien uns serveis deficients. Quan vaig arribar a Llançà, d'equipaments públics, només hi havia l'Ajuntament i les Escoles d'EGB i, de mica en mica, s'han fet la caseta de la Creu Roja, l'Edifici de serveis, el pavelló, el cementiri, el camp de futbol, la Casa de Cultura, la Llar d'infants, el CAP i, aviat, l'Institut.

– Què n'opina de la política municipal a Llançà?

– Salvant algun problema inicial i posteriorment durant la legislatura del 1987 a 1991, no crec

que les complicacions hagin estat superiors a qualsevol altre municipi de les mateixes característiques. Sempre hi ha determinats aspectes que aixequen una mica de polseguera, però sense que la sang arribi al riu. Econòmicament sempre ha estat complicat. Es tracta de recursos econòmics escassos per atendre un nombre de necessitats superiors.

– O sigui que podem desfer el tòpic que en els ajuntaments sobren els diners?

– I tant! El que sobren són les despeses. Crec que els ajuntaments s'haurien de desfer del llast que suposen aquells serveis de què se n'encarreguen, però que no són de la seva competència. Em refereixo a seguretat ciutadana, sanitat, ensenyament, serveis socials i altres. Que cada pal aguanti la seva vela. La solució definitiva, però, passa perquè l'Estat transfereixi més mitjans.

A tall d'anècdota, i com a exemple de la manca d'alegria pressupostària de les administracions locals, explica que quan treballava a Cistella i Vilanant, cobrava 4.700 pessetes al mes, mentre que els pressupostos anuals de cadascun d'aquests ajuntaments no arribaven a les vuitanta mil pessetes.

– Ha treballat 23 anys amb l'alcalde Salvatella, quina opinió li mereix la seva persona?

– Personalment i des de la relació alcalde-secretari, faig una valoració altament positiva. Per descomptat que durant aquest llarg període de temps que hem conviscut hi ha hagut discrepàncies a dues bandes, però que en res han afectat la relació personal ni laboral. En l'àmbit cultural i popular destacaria, d'entre tots aquests anys, la fundació del Museu de l'Aquarel·la, la creació de la biblioteca, l'edició de llibres i publicació del butlletí i la revista *Farella*... Però crec que més que valorar el que ha fet, s'ha de destacar la manera de fer-ho. És una persona educada, correcta en el tracte, dialogant i que sempre ha intentat buscar solucions humanes als

Vicenç Pumarada

problemes i apagar el foc quan cal. Crec que el senyor Salvatella pot jubilar-se amb la satisfacció de la feina ben feta i els deures ben complimentats.

– A què dedicarà el seu temps lliure a partir del 16 d'abril?

– Fins al dia d'avui no he tingut temps de realitzar cap *hobby*. Penso que faré com la resta de jubilats: llegir, mirar la tele, fer alguna excursió... La resta del temps el distribuiré entre fer algun treball a la finca agrària i de bestiar que tenim en un mas de Masarac, que porta el meu fill, i també voldria aprendre idiomes, com l'anglès. Tampoc no descarto apuntar-me a una coral.

Narcís Subirats i Reynal, nascut a Sant Climent Sescebes, passarà la seva jubilació a Masarac, tot i que podria ser que acabés vivint a Llançà, en una casa de la Farella que va adquirir per quan es presenti l'ocasió.

LITERATURA A L'EMPORDÀ

HELENA POL

Si es bada per les llibreries de vell, es poden trobar sorpreses com el llibre d'Anna Rubiés titulat *Comarca de l'Empordà*, editat per Selecta l'any 1960. És un llibre esplèndid per la senzillesa de la seva escriptura i pel recorregut geogràfic que abraça tot l'Empordà, des de Portbou fins a Pals, sense oblidar l'interior. Segons l'autora, no va pretendre escriure una guia sinó "una multiplicitat de petits paràgrafs", i justifica el seu llibre amb "l'afany d'una empordanesa que té el desig veritable de fer reviure el passat que s'evapora". Acaba Rubiés excusant-se que "una empordanesa es desbordi cantant les gràcies, les excel·lències de la seva terra. Molt bones plomes n'han descrit i ponderat les bel·leses, tantes i tantes".

Tot plegat em porta a reflexionar sobre els tòpics de l'Empordà. Sovint es recorre als tòpics per afavorir les classificacions i opinions. Sembla que les ciències socials es valguin de les matemàtiques o de la taxonomia. Però potser hi ha una part de veritat en els tòpics, que a cops de repetir una idea o un judici es transforma en tòpic. Els catalans estem avesats als tòpics, i un dels més rellevants i significatius és el de l'Empordà. El mite de l'Empordà. No podem obviar la participació de Josep Pla, Carles Fages de Climent, M. Àngels Anglada o Montserrat Vayreda en la construcció del mite literari de l'Empordà. ¿Hi ha res que uneixi als qui han nascut o escriuen a l'Empordà? ¿Existeix una literatura empordanesa? D'antuvi, se m'acuden coincidències en els paisatges, en el caràcter de la gent, en la llengua, etcètera, però són trets molt eteris per permetre establir una connexió entre l'obra literària dels autors empordanesos actuals. Veurem.

D'entre els noms actuals en podem enumerar uns quants, sense ànim d'exhaustivitat. En poesia, tenim l'obra d'Antoni Puigverd, Xavier Cortadelles, Xavier Lloveras i Rosa M. Font. En el camp narratiu, noms com el mateix Antoni Puigverd, Ponç Puigde-

vall, Núria Esponellà, Vicenç Pagès, Sebastià Roig, Josep M. Salvatella, Josep Valls, Esteve Ripoll, Toni Sala, Rafael Algarra, Teresa Juvé, Jordi Arbonés, Àngel Burgas o Xavier Guillamón, formen part d'un llarg enfilall que no s'acaba i que en alguns casos conreen més d'un gènere. No ens podem oblidar de l'assaig, amb les aportacions d'Enric Pujol, Inés Pedrosa o Josep Clavaguera, i el teatre, amb el mateix Àngel Burgas.

Però és llarg i tediós intentar esbossar en poques línies un panorama de la literatura que s'escriu ara a les comarques empordaneses. Per això, cal optar per centrar-se en autors de recent producció editorial. I, entre els de l'any passat, he triat Xavier Guillamón amb *El rus de Cap Roig* (ed. Proa), Àngel Burgas amb *Adéu* (Premi Mercè Rodoreda, ed. Proa), Teresa Juvé amb *Juguesca mortal* i *Els assassins eren més d'un* (ed. Proa), i, finalment, Jordi Arbonés amb *Matèria fràgil* (Premi Prudenci Bertana, eds. 62).

El rus de Cap Roig relata la història del coronel rus Nicolau Woevowsky i l'aristòcrata irlandesa Dorothy Wester. Xavier Guillamón (Palamós, 1965) parteix d'una història real per bastir una ficció. El coronel Woevowsky havia fugit de la revolució bolxevic que l'havia empès a l'exili, primer a Londres i després al Cap Roig de Calella de Palafrugell. Hi arriba amb Dorothy Wester, qui ha deixat enrere una història escandalosa amb un divorci sonat. No obstant això, la novel·la se centra en la vida de la parella a Cap Roig, on refan la seva vida. I si en principi sembla que l'adaptació no serà possible, la passió per la llibertat els ajuda a arrel·lar-se a les terres empordaneses i a construir-hi un castell. La novel·la de Guillamón atrapa el lector des del principi, comença amb la mort del coronel rus per retrocedir i anar descabdellant el passat d'uns personatges molt interessants. Una bona novel·la.

Ben diferent és el llibre d'Àngel Burgas (Figueres, 1965). *Adéu* és un recull de quinze contes centrats en la mort. Les narracions entrellacen la vida amb l'experiència de la mort, sigui la mort del mateix narrador o la d'un altre. En aquest sentit, el més destacable és el conte "Death (Dad)" on el relat de la pròpia mort del protagonista va unit al record del decés del seu pare precipitat per un càncer. La mort afecta, no només per la desaparició física d'una persona, sinó també per com la vida del finat està present en la dels altres com a part del pensament i els records. Una manera diferent d'arribar a la mort és dependre dels designis propiciats per la fi del món, com succeeix en el conte que tanca aquest recull amb el mateix títol, "Adéu". Burgas és un bon narrador d'històries, aconsegueix que el ritme narratiu no decaigui malgrat partir d'un *leitmotiv* comú: la mort.

L'escriptora de Palafrugell, Teresa Juvé, s'arrisca amb un gènere poc conreat en l'actualitat: la novel·la detectivesca. Si bé és un gènere amb molt èxit en el món anglosaxó, en la producció literària catalana és una "rara avis". Amb el rerefons històric del segle XVI, les investigacions del portantveus Plagumà de *Juguesca mortal* o *Els assassins eren més d'un* són una lectura amena que combina la intriga, una sòlida construcció del passat històric, amb un estil i una veu narrativa peculiar.

I per acabar, *Matèria fràgil* de Jordi Arbonés (Palafrugell, 1956). Una novel·la coral integra-

da per les històries particulars de cada un dels estadants d'un balneari. Personatges que comparteixen un lloc comú amb la intenció d'aturar el temps i reflexionar sobre el decurs de les seves vides: una antiga nòvia del poeta Miquel Bauçà, que busca en els seus llibres les pautes per orientar la seva vida; una dona que, després d'unes quantes operacions de cirurgia estètica, té por de tornar a casa seva; el nen del poble que deixa enrere l'edat de la innocència; un bàrman capficat per la seva sexualitat, etcètera. *Matèria fràgil* esdevé un cúmul d'històries peculiars, amb el teixit comú de la desorientació vital.

Si bé començàvem amb la idea de trobar un nexa o nexes comuns en la literatura que fan avuidia els autors empordanesos, hem d'acabar constatant de nou que les "etiquetes" literàries no són vàlides. Així, en comptes d'optar per "literatura empordanesa" és millor parlar de la "literatura a l'Empordà".

El mite de l'Empordà s'expressa, entre altres llocs, al museu Dalí.

Axiu

L'ARXIU PARROQUIAL

JOSEP CLAVAGUERA I CANET

Fa ja molt temps que havia pensat escriure sobre el fons documental conservat a l'Arxiu parroquial. Ara ha arribat el moment, i en aquest número de *Farella* farem un recorregut cronològic d'aquests documents, amb la intenció de donar-los a conèixer a tota la població i passar-los a l'abast dels estudiosos, com a patrimoni històric de la nostra vila.

No totes les poblacions tenen la sort de tenir l'Arxiu parroquial. Les guerres, les incursions de països veïns, el fals patriotisme de les guerres carlines, i especialment la darrera guerra civil 1936-39, han estat la causa que molts hagin desaparegut. A Llançà, malgrat tot, s'ha salvat, i ha arribat als nos-

tres dies, amb una conservació, no òptima, però sí acceptable.

El servei més important que fins ara ha fet, ha estat per confeccionar arbres genealògics de famílies llançanenques. Més endavant, pot servir per a altres finalitats com estudis estadístics, treballs sobre oficis del poble, ja que en les partides de baptisme es posava l'ofici del pare i també en les defuncions hi consta l'ofici del difunt, i altres estudis sobre els efectes d'epidèmies o còleres sobre la població i la seva mortaldat.

També podria servir per fer estudis sobre la llengua catalana i les seves modalitats en les diverses comarques del bisbat, ja que la majoria de llibres, estan escrits en català. Hi ha alguna parròquia que els primers són escrits en llatí. No és el cas de Llançà. El pas de la llengua catalana a la castellana fou l'any 1826, per ordre del bisbe Dionisio Castaño, originari de Madrid.

Inventari de documents

El fons més important de tot l'Arxiu parroquial el constitueixen els anomenats llibres sacramentals: Baptismes, Confirmacions, Matrimonis i Defuncions. Cal afegir-hi altres llibres i documentació diversa, com poden ser: Testaments, Consuetes, Llibres d'obra, Confraries, etc...

Des de l'any 1918, el Dret canònic va manar que es trametés, anualment, una còpia de les partides sacramentals de cada parròquia a la cúria del bisbat. Aquesta mesura ha permès reconstruir, a partir de 1918, els Arxius parroquials d'aquells pobles on la guerra del 1936-39 tingué efectes devastadors i perderen els seus llibres sacramentals i de defuncions. Malauradament, però, s'ha pogut constatar que força parròquies no referen el seu arxiu després de la guerra.

Partint d'aquesta consideració general faré una enumeració de tot el fons documental del nostre Arxiu parroquial. Cal advertir que no pretenc fer cap

Rafael Corcoll

L'armari que conté els llibres de l'arxiu.

estudi o comparació amb altres arxius, sinó simplement exposar el nombre de llibres, i la data d'inici de cadascun.

Baptismes

Llibre I (1551-1651), II (1652-1678), III (1679-1726), IV (1727-1770), V (1770-1779), VI (1779-1803), VII (1804-1827), VIII (1828-1846), IX (1847-1853), X (1853-1878), XI (1878-1884), XII (1884-1895), XIII (1896-1914), XIV (1914-1931), XV (1931-1945), XVI (1945-1961), XVII (1961-1968), XVIII (1969-1972), XIX (1972-1986), XX (1986-1991), XXI (1992-...).

Matrimonis o Desporis

Llibre I (1612-1651), II (1696-1795), III (1796-1851), IV (1852-1875), V (1876-1895), VI (1895-1926), VII (1939-1948), VIII (1948-1968), IX (1969-1974), X (1975-1991), XI (1992-...).

Defuncions o òbits

Llibre I (1564-1626), II (1612-1649), III (1651-1696), IV (1696-1799), V (1791-1851), VI (1851-

1883), VII (1883-1896), VIII (1896-1941), IX (1941-1962), X (1963-1968), XI (1969-1991), XII (1992-...).

Albats o Parvulos:

Llibre I (1727-1797), II (1798-1851), III (1853-1881), IV (1882-1945).

Després d'aquesta numeració cronològica voldria fer algunes consideracions:

1a. He usat les dues paraules usuals per referir-se a matrimonis, defuncions i albats, perquè així qualsevol investigador d'arxius ho tingui més fàcil i no hi hagi confusions, ja que hi ha llibres encapçalats amb una paraula, i d'altres amb l'altra. P.e. "Albats o Parvulos".

2a. Totes les partides són escrites en llengua catalana, fins al 13 de maig de 1826, en què hi ha un decret signat pel bisbe, que diu així: "Manda que desde ahora todas las partidas se pongan en castellano que es el idioma del Gobierno". La partida següent ja està escrita en castellà.

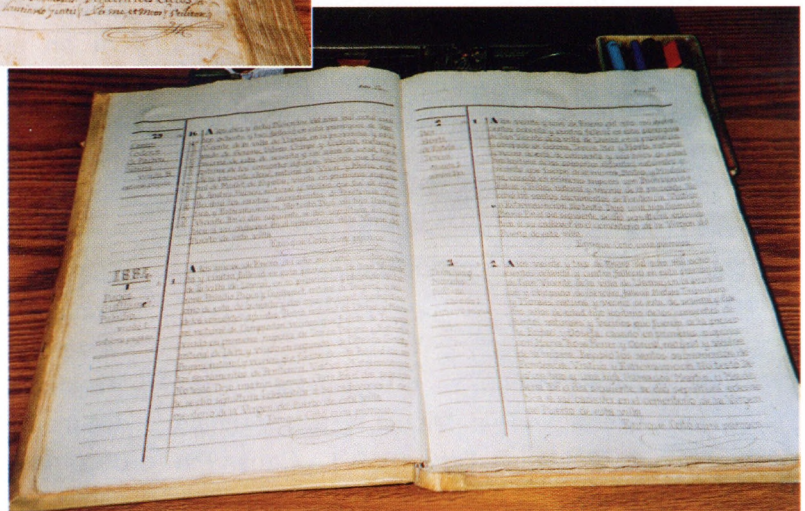
3a. Els llibres de Confirmació no són pròpiament llibres, sinó que són unes llistes que a vegades tenen més de 20 folis. El bisbe venia a la parròquia i confirmava tots els batejats.

Altres llibres i documentació diversa

A més dels llibres sacramentals, que ja he descrit, en tot arxiu parroquial s'hi conserven altres documents, alguns relligats en forma de llibre, i altres solts, o en llibretes o en folis sense relligar. Aquest és el cas del nostre Arxiu. Per això, no puc deixar d'enumerar-los, encara que sense fer-ne cap estudi especial, per així

Rafael Corcoil

Rafael Corcoil

A dalt, llibre de la Confraria del Roser, de 1650, en llatí i amb la signatura de l'època. A baix, Llibre d'Òbits, del segle XIX, amb una cal·ligrafia excel·lent.

completar l'estudi i el propòsit d'aquest treball documental.

Llibres de testaments

Llibre I (1591-1611), II (1595-1665), III (1675-1739), IV (1740-1865), V (1866-1960).

Cal advertir que, a més dels cinc llibres relligats, n'hi ha de solts, col·locats entre les pàgines dels llibres. Tots són escrits en català, excepte els dels darrers anys. Tots són encapçalats amb la fórmula ritual: "En nom de Nostre Senyor Déu Jesucrist i de la gloriosa Verge Maria".

Llibres de l'Hospital

Llibre I Censals de l'Hospital (1668-1695). Està encapçalat així: "Llibre Major dels censals del Hospital de la Vila de Llançà, essent Consols: Pere Jacinto Mateu i Llätzer Castelló, pagesos, i procurador en Pere Ferrer de la plaça, pagès".

Llibre II Llibre de procuradors (1661...). Està encapçalat així: "A mi Pere Ferrer me han elegit procurador dels pobres del Hospital de la Vila de Llançà. Foren Consols: Joan Falcó i Pere Verdala, lo any present". Està escrit en llatí i els documents encapçalats així: "Sit omnibus nobum...".

Llibre III, llibre de comptes del Hóspital. Escrit en català.

Llibres de Confraries

Confraria del Santíssim Sagrament. Llibre I (1687-...). Aquest llibre conté, especialment, el llistat de confreres. Els llistats es van repetint, i sempre posant primer els homes, i després les *dames*. Fou fundada en l'any 1687, amb l'aprovació del M. Iltre. Vicari General de Girona. S'anomenava, també, de la Minerva.

Llibre II (1727-1785). És el llibre de comptes i dels censals a favor de la confraria. La institució de censals són uns llibres escrits en llatí i encapçalats així: "In Dei nomine et eius divina gratia. Amen." O bé "noverint universi, quod ego...". També hi ha uns folis dedicats a copiar les actes de les reunions dels confreres.

Llibre de la Causa Pia

Fou fundada pel Rvd. Miquel Marcer, sacristà de la parròquia de Llançà, l'any 1659. La Causa Pia era deixar un llegat de béns, amb finalitat pietosa.

Els rèdits servien per ajudar a algun familiar del fundador. A vegades per dotar una donzella en el moment del casament o bé pagar els estudis eclesiàstics a algun noi de la família.

Llibre de "Fàbrica de la parròquia"

Eren els llibres que avui en diem de *l'obra*.

Llibre I: S'inicia en l'any 1643 per Miquel Marcer, sacristà, i Rafael Milsocos, domer. Acaba l'any 1877.

Llibre II: S'inicia el 5 de desembre de 1878 pel Rvd. Enric Cotó, rector. S'acaba l'any 1903 i signa els comptes el Rvd. Pere Dalmau, rector. Com a data curiosa, els ingressos d'aquest any foren 515,85 ptes.; i les despeses, 475,88 ptes.

Una consuetat

És un llibre que conté els ritus litúrgics del curs de l'any, amb notes sobre la vida religiosa i la pietat del poble. Aquesta de la parròquia de Llançà és de l'any 1816 i fou feta pel Rvd. Joan Torrent, domer, segons indicacions del sagristà Rvd. Sebastià Albert. Té 13 fulls i ha servit per conèixer els masos, ja que per Setmana Santa s'hi feia el salpàs.

Cloenda

Fins aquí he fet l'enumeració de tot el fons documental de l'Arxiu. No voldria acabar sense fer una menció o record de tantes persones que durant segles han vetllat per la seva conservació, especialment en els moments difícils de les guerres carlines, o en la darrera guerra del 1936-39.

També voldria afegir-hi, per donar facilitats als nous investigadors, la mesura o metres lineals de tot l'Arxiu. Està col·locat en un moble antic de fusta ubicat en el despatx parroquial. Les mesures són aquestes: Un metre i mig (1,50 m) que ocupen els llibres sacramentals i un metre (1 m) els altres llibres i documents.

No cal insistir que tot l'Arxiu és un bon patrimoni cultural de la parròquia, que està i ha estat dels que confeccionen arbres genealògics familiars. A més a més, des de fa uns anys està microfilmada a l'Arxiu del bisbat, al qual hi té accés qualsevol investigador. Que el coneixement d'aquest Arxiu ens inciti tots a ser més atents en la conservació de documents personals o familiars, que amb el temps poden servir per als nous historiadors.

LLANÇÀ I COTLLIURE, DUES VILES AGERMANADES AL SEGLE XVII

ARNALD PLUJÀ I CANALS

Llançà i Cotlliure no solament comparteixen trets comuns d'història, llengua o senyera, sinó també la situació geogràfica, la marítima, l'econòmica, la humana, fins i tot la religiosa, com la veneració a dues verges de vocació pescadora, la Mare de Déu del Carme i la Mare de Déu de la Consolació, però especialment a Sant Vicenç, patró de la parroquial de Llançà i d'una capella existent, l'antiga església de Cotlliure, dins la qual s'hi guardaven les relíquies del sant, que segons la tradició popular era un jove pescador a qui li atribueixen el lloc de naixement i de martiri, en temps de l'ocupació romana del territori català.

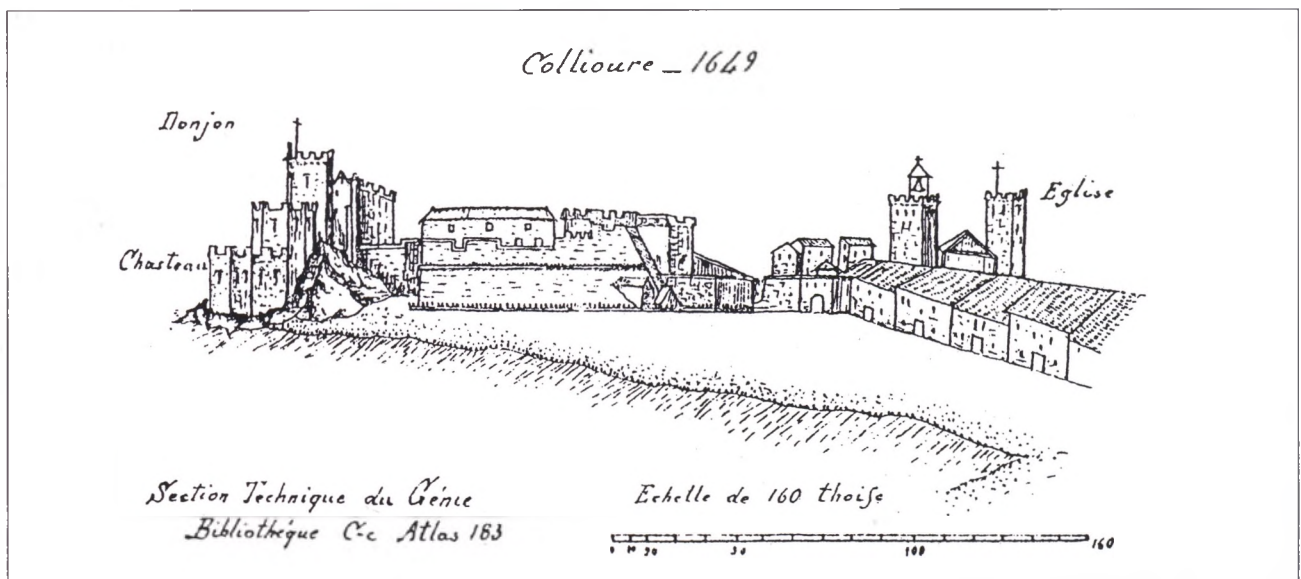
Dita llegenda fou recollida al *Costumari Català* de Joan Amades, amb les següents paraules: "...Els seus perseguidors van encendre una gran foguera a la platja amb intent de torrar-lo de viu en viu. El sant se'ls va esmunyir i va fugir per entre els carrers. En veure's perseguit de molt a la vora es posà a trescar pel mar com si fos terra ferma i, tot caminant, va arribar fins un illot que hi ha davant de la població. Allí el van atrapar els gentils i el van matar a cops d'espasa. No fa gaires anys que es conservava el bassal que va formar la sang i es coneixien les taques que va deixar. En aquella illa es va aixecar una capella dedicada al màrtir...". En l'actualitat i després d'un mil·lenni dels fets, encara perdura el topònim *La Bassa de Sang*.

L'illot de Sant Vicenç a Cotlliure el podem comparar amb el nostre Castellar, a qui no supera en escabrositat, alçada ni dimensions, però ambdós exerceixen semblant funció protectora sobre l'espai portuari de les viles marineres, que sense aquesta mola rocallosa haurien patit més directament

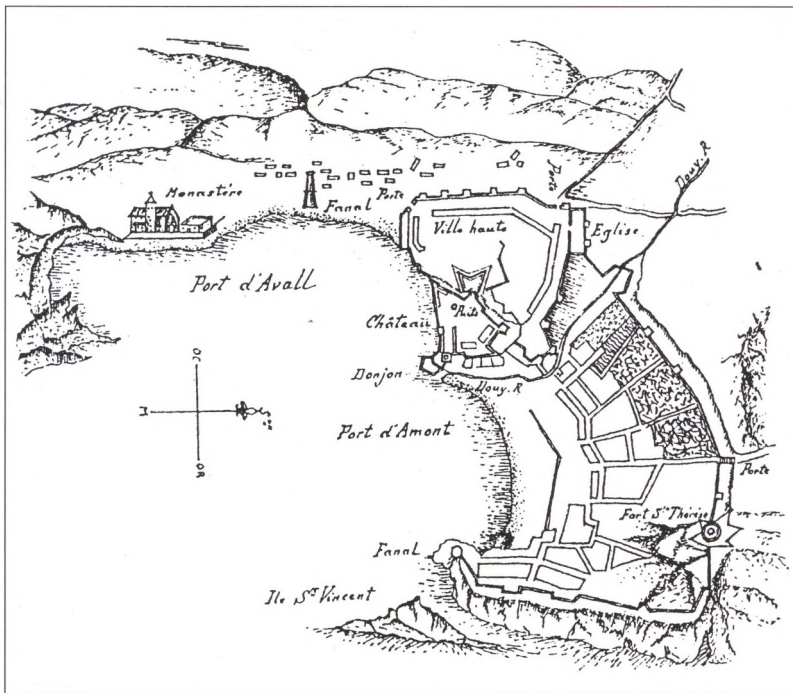
els embats de la tramuntana. Curiosament, antany tots mantenien la condició d'insularitat i passatge d'embarcacions per estalviar la seva circumval·lació, però avui es troben units a terra ferma, el primer per una escullera arremolinada de sorra, formant la platgeta de Sant Vicenç i l'altre també per un braç d'obra artificial per protegir i accedir a les instal·lacions nàutiques i que també ha originat la platja coneguda per la Gola.

Malgrat la distància terrestre entre Llançà i Cotlliure, marítimament d'uns divuit quilòmetres, en temps reculats ja mantingueren una excel·lent relació altruista, social i comercial, tant amb animals de bast transportant productes pels colls muntanyencs, com embarcats via marítima, sota l'impuls dels vents dominants, una harmonia més enllà del simple veïnatge mantingut amb les viles menys allunyades de Banyuls de la Marenda, la Selva de Mar o Cadaqués, amb qui Llançà sovint havia pledejat pels drets de pesca a cala Cervera, llavors mancada de nucli urbà i part integrant del mateix comtat d'Empúries o les cales del cap de Creus, especialment les inscrites dins el Gou de Taballera.

A la recerca de lligams sacramentals, al 1613 trobem l'esposori entre Gràcia Cervera, viuda d'Antoni Milsocós, un mercader cadaquesenc establert a Llançà, amb Janer Banyuls, negociant de Cotlliure. Cinc anys després foren els germans cotlliurencs Miquel i Andreu Fines qui maridaren amb les llançanenques Maria Àngela Genís i Maria Surià; mentre que el 1625 Jacint Abat de Cotlliure s'establí a Llançà, casat amb la pubilla Esperança Rius, formant una dilatada generació d'Abats. També trobem l'intercanvi eclesiàstic entre el prevere llançanenc Bartomeu Oliva, qui traspassà el benefici de

Gravat de Cotlliure, al segle XVII, amb l'església i el castell.

Plànol de la vila i badia de Cotlliure, en l'època esmentada a l'article.

Sant Macari de Llançà a Vicenç Barral, clergue de Cotlliure, a part d'altres cerimònies religioses, com confirmacions i bateigs, amb freqüents intercanvis d'apadrinament.

Així mateix sabem que cada festa major respectiva era de compartida assistència pel jovent de cadascuna, malgrat el tràgic naufragi de l'any 1622, que causà la mort a una trentena de joves cotlliurencs mentre venien amb barca a la festivitat de Sant Vicenç, una desgràcia relatada al dietari de Jeroni Pujades. "...Sabent en Coplliure que al loc de Llançà del Comtat de Empúries, sa fa cada any festa a 22, dia de Sant Vicens, y que se deia n'i hauria lo dilluns, se embarcaren vint y sinc o trenta personas per anar a la festa. Y quan foren a la mar a vista de Llançà, passat lo cap de Banyuls, súbito se mogué un remolí de vent que trabocà la barca, hi tots se negaren; homens y donas y algunas donzellas, la flor de gent de Coplliure. Los 3 dias abans havia fet gran tramuntana, y esta matinada se era socegada, y axò los enganyà. Haya-los Déu trobats en estat de gràcia...". Encara seixanta anys més tard, el 21 de juny de 1682, moriren dos llançanencs en un altre tràgic accident marítim, un nen d'11 anys, de nom desconegut i en Pere Gros, ofegats durant el trajecte de tornada amb barca de Cotlliure, segons reflecteix el llibre d'òbits de Llançà "(...)enterrat albat del remandador de edat 11 anys que morí negat venint de Coplliure juntament ab an Pere Gros(...)", el qual tenia 20 anys i era fill de Joan Gros i de Margarida.

Altres fenòmens que ens crida l'atenció és la intensitat de contactes personals i parentius al transcurs del trienni 1640-1643, quan s'inscriuen diversos matrimonis a l'arxiu parroquial, com Joan Arjosa, ferrer de Cotlliure, amb Maria Dalgas de Llançà; i dos llançanencs, Sicart Tartera i Pere Verdala, amb dues Elisabet de Cotlliure, una d'elles de cognom Burgat. Però el cas excepcional del mateix període són els divuit naixements a Llançà, tots de pares o mares de Cotlliure i que són: Rafel, fill de Jacint Estalrius, pescador de Llançà, i d'Elisabet de Cotlliure; Anna, filla d'Antoni Roset i Joana de Cotlliure, foren padrins Jaume Català i Anna Abat de Cotlliure; Maria Àngela, filla d'Antoni Bosch de Cotlliure i de Rosa; Mar-

garita, filla de Josep Nomdedeu i de Clara, fou padrina Margarida Nomededeu; Rafel, fill de Jaume Gabis i de Gràcia, tots de Cotlliure. Seguidament un grup format per traginers de Cotlliure: Josep, fill de Jaume Cratina i de Gràcia, fou padri Josep Nomdedeu de Cotlliure; Antoni, fill de Ramon Rocarias i d'Anna; i Salvador, fill de Miquel Guiot i de Caterina. O bé un col·lectiu de pescadors cotlliurencs, Jaume, fill d'Antoni Solà i de Dolça; Anna, filla de Joan Oriol i de Margarida, fou padri en Joan Astalbrich, pescador de Cotlliure; Teresa, filla de Joan Grau i de Caterina; Caterina, filla de Pere Salvaterra i de Francisca de Cotlliure; Antoni, fill de Miquel Vaquer i de Francisca. I, finalment, un conjunt de cotlliurencs residents a Llançà, com Joan, fill de Magí Oliver i de Margarida, foren padrins Francisco Pradis i Mariana Bosch de Cotlliure; Magdalena, filla de Melsion Solà i de Rafaela Solana; i Rafel, fill de Josep Grau i de Teresa.

Respecte als òbits del mateix període, hi consten tretze assentaments: Magina Ros, *donzella de Coplliure* (3 juliol de 1640); Joan Bosch, *fuster de Coplliure* (16 desembre de 1641); Esperança Juliana "filla de Joan Julià y promesa ab Joan Guilla tots fadrins y de Coplliure" (27 gener de 1642); Joan Moreres de *Coplliure*

(16 de febrer de 1642); Gaspar Moreres, *pescador de Coplliure* (28 febrer de 1642); Joan Moreres, *pescador de Coplliure* (1 març de 1642); Baptista Riera de *Coplliure* (20 març de 1642); Maria Riera, *muller de dit Baptista* (24 març de 1642); Mònica Francoya de *Coplliure* (3 d'abril de 1642); Francesc Moliner de *Coplliure* (7 d'abril de 1632); Caterina Paronella, *donzella de Coplliure* (23 d'abril de 1642); Anna Masenia de *Coplliure* (25 d'abril de 1642); Honorat Oliver, *natural de la vila de Coplliure, habitant en Llançà* (13 d'agost de 1642). Realment estranya que, de trenta-sis defuncions inscrites a la parroquial de Llançà a l'any 1642, més de la quarta part corresponen a gent nascuda a Cotlliure, d'on també provenen disset dels batejats en idèntic interval de temps.

Obviament, podem afirmar que l'acollida en massa de cotlliurencs a Llançà durant aquests anys no pot provenir solament de causes consanguínies o d'agnació, sinó d'una gran tragèdia, en aquest cas una acció bèl·lica que concorda cronològicament amb l'inici de la Guerra dels Segadors, per la qual Cotlliure, que defensava la mateixa causa dels llançanencs, esdevingué el primer i l'únic port fortificat al Rosselló, i per tant el punt de mira de l'armada francesa que, abans d'ocupar la plaça forta de Perpinyà, resolgué tallar l'exclusiva via de possible proveïment marítim al Vallespir.

Així el 1637 tingué lloc el bloqueig de Leucata, el 1638 el de Salses i el 1642 el de Cotlliure, a qui Espanya prometé un reforç de 2.000 cavalls i 7.000 infants que mai arribarien, segons informa el Dietari de la Generalitat de Catalunya. "Se prohibesca no pugan portar provisions en les places ocupades per lo enemich com són Roses y Cotlliure sots pena de perdre los vaixells o cavalcaures", o bé una notícia posterior que deia "...que en Nàpols y Liorna aurián arribades algunas naus que volien dexar socorro a Coplliure lo quels impedí lo mal temps...", deixant-los sols davant d'un exèrcit gal de 5.000 homes comandats pel mariscal de La Meilleraye, el lloctinent Turenne i la flota del marquès de Sourdis, que assetjaren la vila rossellonesa per mar i terra, capitulant el 13 d'abril del mateix any, després d'un intens bombardeig que faria esclatar les cisternes del castell, seguit d'un greu incendi. "A las nou de la matinada, lo marquès

de Morara qui governava la plassa de la vila y castell de Coplliure per li rey Cathólic havia rendida la plassa”.

Cal suposar que, finalitzades les hostilitats, la majoria de dites famílies retornaren a Cotlliure, ja que són cognoms desapareguts de la genealogia local. Encara anys després, més enllà dels canvis polítics originats per la Pau dels Pirineus, pels quals Cotlliure esdevingué centre de l'almirallat de França amb competències de marina en tot el Rosselló, Llançà acollí una tropa de guàrdies de fronteres d'Espanya, dos organismes militars dissuasoris, que no foren suficients per esvaïr sentiments ni lligams, continuà una reciprocitat d'intercanvis humans entre el municipi del Vallespir i la vila empordanesa, o potser encara amb més intensitat.

Així, les diades 29 i 30 de maig de 1667 foren especialment emotives. En Josep Ninot, bisbe de Girona, sojornà a Llançà, el primer dia confirmà els minyons locals i al següent els de Cotlliure, vinguts amb els familiars per tal efemèride, la relació dels quals s'ha conservat al fons parroquial, on consten Sebastià Ostalbirch, fill de Rosa, Bernat Franfoÿ, Jeroni Cratina, Diego Perpinyana, Francisco Llupià. O casos de cotlliurencs apadrinats per llançanencs, com els germans Joan i Josep Vilarem, fills de Francisco i Magdalena, apadrinats per Pere Marés de Llançà; el nens Pau Cratina i Francesc Serinyana, apadrinats per Josep Negra de Llançà; Honorat Cabassó, per Pere Pacareu de Llançà; Simón Grau, per Esteve Flaquer de Llançà; algun cas l'invers, com Lluís Cratina, Francisco Aloy, Anton Negra i Pere Xirau, de Cotlliure, que foren padrins de Lluís Vilanova, Honorat Pous, Baldiri Francesc i Josep Falcó, de Llançà; en altres ocasions, el confirmat i padri eren de Cotlliure, com Joan Rovira, els germans Carles i Joan Cratina, Aleix Negra, Arnaldo Negra, Jaume Cratina, Josep Roca, Francisco Pous, Antoni Escola, Jacint Castells, Baptista Melsion, Josep Grau, Jeroni Labrona, Jaume Pou, Francisco Pou, Joan Grau, Antoni Català i Pau Biern, apadrinat per Gregori Ferrer.

Seria interessant conèixer els motius d'assistència multitudinària a l'esmentada cerimònia religiosa, ja que en aquesta data, dites viles no solament formaven part de països diferents, sinó també de demarcacions eclesiàstiques diferents. Llançà pertanyia al bisbat de Girona i Cotlliure al d'Elna. També cal recordar que al mateix any s'inicià l'anomenada Guerra de la Devolució, amb repetits incidents fronterers provocats per tropes espanyoles que penetraren al Rosselló, en plena etapa de fortificació francesa de places fortes com Bellaguarda, Montlluís o la pròpia Cotlliure. Per tant, resulta difícil imaginar com, durant la reiterada etapa prebèlica, dos pobles situats banda i banda de la frontera, promogueren actes d'agermanament susceptibles de represàlies o reaccions adverses pels respectius governants.

A mitjan i final de segle encara hi trobem una certa activitat entre estaments. Així, el 1651, Jaume Marcial de Cotlliure fou padri de bateig de Montserrat Ferrer, fill de Pere i Montserrat; l'any 1674 s'hi registraren els bateigs de Caterina, filla de Miquel Justà, treballador de Cotlliure, i de

Joan M. Pau

Al voltant del port de Cotlliure, la mola del castell Reial i el campanar, antigament torre de defensa i far.

Arnald Plujà

Rafela de Llança, i una altra Rafela, filla de Toni Batalla, treballador de Cotlliure. Del 1678 hi consta el casament d'Antoni Oliver de Cotlliure amb una certa Magdalena de Llança; mentre que el 1696 fou enterrat al cementiri llançanenc l'albat Lluís Bosch, de Cotlliure.

Entre l'intercanvi comercial de Llança i Cotlliure predominava la pesquera de peix blau, del qual se'n capturava una quantitat superior al consum intern, originant l'exportació a d'altres mercats, això sí, prèviament salat i embarrilat per la seva conservació, allò que s'anomenava *la sarda salada* o sardina, donant origen a una certa industrialització de salaó i boters. Però el 1670 el govern francès imposà una taxa a totes les mercaderies foranes, una lliura per barril, fet que provocà la queixa cotlliurenca i la sol·licitud de supressió "des de temps immemorial, el port de Cotlliure adquireix als seus veïns de Llança, la Selva i Cadaqués, barrils de sarda salada, per tant demanem descarregar els peixos sense cap impost". (La informació procedeix del llibre de Miquel Ferrer, *Terra dels avantpassats*, referit a Banyuls i rodalies. Consta que la súplica no fou atesa).

Cercant més afinitats, sorprèn constatar el fet espiritual, ja que Llança i Cotlliure havien tingut esglésies romàniques i les dues desapareixen en idèntic segle i dècada, encara que per motivacions diferents. Així els llançanencs acordaren l'enderroc de la primitiva per bastir-ne una de més gran a l'interior del clos emmurallat, mentre que l'enginyer francès Vauban demolí la cotlliurenca, contra la voluntat dels seus habitants, per millorar les defenses del castell reial i fortificar la vila medieval. Pel que fa a les mencionades relíquies de Sant Vicenç, sabem que acabada la Guerra dels Segadors, el governador de la plaça, el marquès de Moraga, les confià a una església del Principat, on hi romangueren fins l'any 1936, quan les barbaritats comeses durant la Guerra Civil fins i tot afectaren el patrimoni religiós.

També podríem afegir altres trets comuns, com dues processons marineres, una celebrada el 15 de juliol a Llança, tot passejant una imatge de la Verge del Carme, patrona dels pescadors, per beneir el terme de mar, i l'altra el 15 d'agost a Cotlliure, rememorant Sant Vicenç, amb la tragina amb barca d'uns vestigis del màrtir, arribats del Vaticà a principis del divuitè i dipositats a la capella bastida a l'illot homònim. En ambdós casos destaca la gran devoció popular, la concurrència i l'acompanyament de batlles, clergues, cònsols i prohoms.

Finalment, dins la dualitat vinyataire i pesquera dels respectius indrets, trobem l'explotació de recursos amb la coincidència paisatgística d'uns estreps muntanyencs verdejats pel conreu de ceps, blat i oliveres, traginers de mercaderies, l'exportació de vins, la salaó d'anxoves, amb el consegüent ofici de fabricar bótes, la pesca a l'encesa o l'art de les tonyines, amb topònims de Mirador i Miranda, dos punts de guaita molt propers als respectius illots de cada vila, des d'on un vigilant advertia l'arribada dels peixos migratoris que donarien origen al desplegament dels arts per la seva captura, activitats que avui han estat desplaçades pel turisme.

I aquesta seria la breu història de Llança i de Cotlliure, dues viles agermanades al passat per uns episodis que ja s'havien esborrat de la memòria local i que sortosament podem refer i ampliar en un futur, mercès als fons documentals conservats als nostres arxius. Un cas que en menys mesura trobaríem repetit a Cadaqués i Roses, quan les grans calamitats de l'època també provocaven desplaçaments dels afectats, refugiats a l'interior del terme, als masos o veïns, segons la procedència de l'enemic, o bé recollits a Palau, proper i alhora separat del mar, amb qui mantenien bones relacions, demostrant tots ells que la solidaritat dels pobles preval sobre la pau, la guerra, les creences o les fronteres.

Restaurant Can Manel

Especialitats:
Bullabessa - Peix Fresc
Cuina Mariner

DIJOUS FESTA SETMANAL TOT L'HIVERN
GENER TANCAT PER VACANCES

Passeig
Marítim, 4

Telèfons:
972 38 01 12
972 12 13 32

**EL PORT
DE LLANÇA**

Costa Brava
Girona

— Restaurant —

La Farella

C/ Cap de Creus, 1
Tel. 972 12 16 11
17490 LLANÇA

LLANÇÀ DES DEL CAIAC

UNA FORMA PAUSADA I DIVERTIDA DE NAVEGAR PER L'ALBA DE LA COSTA BRAVA

JOSEP M. DACOSTA

Pau Calero

Pels volts de cala Tamariua, en aigües del cap de Creus.

A la platja del Port de Llançà es troba, des de fa uns anys, una escola de piragüisme on es lloguen caiacs i s'imparteixen cursos per iniciar-s'hi. Aquests tipus de barques, lleugeres i de vistosos colors, s'han anat popularitzant i cada cop se'n veuen més per la Costa Brava. A hores d'ara, ja comença a ser habitual trobar en les cales més inaccessibles aquestes embarcacions de perfil esmolat que permeten arribar-hi d'una forma molt tranquil·la i entretinguda. A més, els seus tripulants gaudeixen de l'agradable sensació d'haver-hi anat per mèrits propis. Tots aquests aspectes fan que el caiac sigui *la bicicleta del mar*.

Per navegar amb aquest tipus de bot, no cal en principi cap experiència prèvia. S'ha de tenir en compte, però, que remar o, millor dit, palejar amb bon temps és inoblidable, però amb mal temps, també. D'aquesta manera, si se surt durant una seixa de gener o bé un dia d'estiu amb mar calma –són aquelles jornades en les que tothom es faria mariner– es poden recórrer unes quatre milles o vogar unes tres hores sense massa esforç ni efectes secundaris.

Els usuaris del caiac esportiu porten una armilla salvavides i van guarnits amb una mena de faldilla –el *cupre o tapabanyeres*–, que tanca el forat de la barca per on es fiquen les cames, la qual impedeix l'entrada d'aigua. Malgrat aquest enginy, no resulta difícil desfer-se'n en el cas que l'esquif bolqui i immediatament hom pot estar surant a la superfície. De fet, es diu que anar en caiac de mar és més senzill que en el d'aigua dolça. Tot i que n'hi ha de dues places, en el període d'aprenentatge és recomanable practicar en un de monoplaça, ja que la manca de coordinació entre els novells pot convertir l'acte de remar en un ball de bastons.

Des de l'any 1948, hi ha referències de la navegació amb embarcacions lleugeres de rem pel litoral gironí. Així, el llibre *Una piragua en la Costa Brava*, de P. Fidrmuc, reeditat recentment, va esdevenir molt important ja que permetia pensar que hi havia un tipus de navegació segura i a l'abast de tothom per descobrir la nostra marina. Es podia voltar les illes Formigues, entrar a la cova d'en Gispert, travessar el túnel de la Foradada o bé doblar el cap de Creus amb una *xalupa* fàcil de menar que es podia comprar a un preu assequible o bé llogar-la a diversos indrets. S'explica que a Portbou hi havia un constructor artesà que es deia Basco i així els joves del poble anaven a les festes majors, com per exemple a Cervera, amb caiac fet amb un costellam de vares de fusta recobert de lona.

Embarcació d'origen esquimal

El caiac, *kayak* o *qajaq* és una paraula capicua que defineix un tipus de barca també capicua. Tant la proa com la popa són punxegudes, cosa que la fa molt marinera. És pròpia dels esquimals i està perfectament dissenyada per a una finalitat molt concreta: caçar foques. La seva estructura original era un bastiment de fustes portades per l'oceà que es recobria amb pells de foques cosides amb tendons. A diferència dels actuals, eren tots monoplaça i els calia un manteniment important. Si l'esquimal podia, canviava el recobriment cada any, ja que les pells s'assequen i es poden trencar si es xoca amb blocs de gel. És obvi que una via d'aigua en els mars àrtics pot precipitar un navegant vestit cap a la mort d'una forma gairebé inevitable.

Aquests caçadors del poble *inuit* portaven una pantalla blanca a la coberta del caiac i així esdevien críptics al bell mig del caos d'*icebergs*. Restaven a l'aguait i esperaven el moment més oportú per llençar l'arpó. Si encertaven, un flotador –fet de pell– lligat a la corda de l'arpó servia per esgotar l'animal i poder-lo localitzar posteriorment. Per a un esquimal d'una alçada de metre seixanta, el seu caiac té 5,75 m de longitud, 45 cm d'ample i 14 a 18 cm d'alçada, mentre que els caiacs esportius actuals solen ser més curts.

Dues rutes des de Llançà

Des de la platja del Port es poden fer dues rutes que permeten veure la vila des d'una altra perspectiva i a un ritme més calmat. Són aptes per als debutants i requereixen només un parell d'hores d'exercici, a les que s'hi pot afegir una estona per banyar-se en algun dels temptadors racons que es visiten.

La ruta del nord: Sortim de la riba i resseguim la gola de la riera Valleta cap al costaner arenós de Grifeu. Tot seguit, albirem la punta de les Figuerasses del cap Ras, inconfusible per l'esclat de les atzavares en flor. El nostre periple continua en direcció tramuntana i podem fer pràctiques de maniobrabilitat del caiac a l'engorjat dels Bramants. En quedarem sorpresos. Un xic més enllà, circumval·lem l'illa Rodona i el vèrtex del promontori fins arribar a la badia de Garbet –des del mar i remant sembla més ampla que des de terra–. A l'altra banda, i sota les *vinyes verdes vora el mar*, ens apropem als niells de la platja d'en Carbassó des d'on podem travessar l'estret freu que separa el cap

Lladró de l'illa Grossa. Hi ha qui desembarca en aquest illot de roca fosca i teulada planera. Els seus plegaments geològics i un cert afany de descoberta bé s'ho val.

Amb unes palades més som a Colera i a la cala Rovellada. Ben a prop, la veta Blanca, una senya marinera ben útil als antics pescadors que gairebé es fon amb els estreps de l'imponent cap Marcer. Al seus peus, s'amaga la cova d'en Xocolata, on podrem ficar-hi la nostra curiositat i fins i tot el caiac; es tracta d'un tub impressionant d'uns 30 metres de llarg. La tornada a port sempre sol ser més rectilínia; de fet totes ho són.

Una excursió cap a llevant: Un cop deixem enrere la bocana del port ja ens adonem que a la base del Castellar podem entrar dins una petita cova. La panoràmica des de la punta de l'espigó és sensacional, abasta des del far de Cervera fins al far del cap de Creus. Prosseguim cap al Molló –aquest penyal retira a un gos assegut– i continuem entre els esculls de les Carboneres i de la Farella. Travessem el cau del Llop i el cap de Terme. Ens acostem a cap de Bol, que es pot creuar per l'estret que el separa de l'illa. Des d'aquest lloc hi ha una bonica perspectiva del far de S'Arnella, el qual corona la petita península que tanca la badia del Port de la Selva. Aquest enclavament té diversos punts per prendre un bany i una bona perspectiva del cap de Creus, lloc on podrem plantejar-nos fer la propera excursió en caiac.

Per als qui ho volgueu provar:

L'escola de la platja del Port disposa de tot tipus de caiacs: autobuidables k1 i k2 i caiacs de mar SK1 i SK2, i a més hi aprendreu les tècniques per navegar de forma segura.

Recomanacions bàsiques:

1. No navegueu mai sols, és recomanable un mínim de 3 persones.
2. Poseu-vos sempre l'armilla.
3. Mireu la previsió del temps.
4. En cas d'accident, no deixeu anar mai el caiac. Se us veurà millor i tindreu més flotació.
5. Porteu l'equip adequat, a l'estiu una gorra, samarreta i crema solar. Durant l'hivern serà necessària la roba tèrmica, un neoprè i una bossa amb roba seca. Al llarg de tot l'any és imprescindible dur aigua i alguna cosa per menjar d'alt poder nutritiu.

6. Eviteu sortir una hora abans de la posta de sol.
7. Comuniqueu el pla de navegació, amb els horaris previstos, itinerari o punt d'arribada a una persona responsable a terra. No canvieu el pla sense avisar.
8. Respecteu els altres usuaris de l'aigua i seguïu el codi de navegació.
9. En cas d'emergència, poseu-vos en contacte amb els Centres de Salvament Marítim, al 900 202 202, o bé pel canal 16 VHF. Hi ha una embarcació (El Castor) al Port de la Selva que us pot ajudar.
10. Anar en caiac és molt més que arribar a un lloc, gaudiu del viatge i assaboriu aquesta manera de navegar silenciosa fruit del vostre propi esforç.

Pau Calero

Els caiacs a la platja del Port de Llança. A baix, solcant les aigües de la Gola.

Pau Calero

AQUELLS VELLS OFICIS EXTINGITS (X)

EL SASTRE

Punt per punt.

MIQUEL FA

Posem-hi fil a l'agulla :

Diguem que sí, que hem de cobrir-nos el cos per defensar-lo de les inclemències del temps, per emparar-lo de la crua intempèrie. Que hem de vestir-nos.

I, ho fem per dignitat, per comoditat i per adequar la presència. Ho fem a posta per anar bé i, per anar millor, ens empolainem. Hem de filar prim i anar polits i no malgirbats, pengim-penjam.

Els fets i les maneres ens retraten. El vestir, també.

El sastre és el factòtum. És l'executor per als homes. Per a les dones ho és la modista.

Ara, ens vestim a les botigues del "bo i fet", o sia de roba preparada per mides.

Emperò, els vestits i les calces de confecció no són més que imitacions de la feina dels sastres.

Les sastreries d'aquí, en el nostre ser i estar, ja no hi són, i això fa que a nosaltres l'ofici de sastre ens sembli caducat.

A la sastreria, la botiga i el cosidor. A la botiga, l'atenció al client, la xerrada bàsica.

A l'aparador, la vitrina, el reclam, la propaganda.

La sastreria, que tenia un clima particular, era un hàbitat semiprivat on es manifestaven trets personals i preferències, amb discreta intimitat.

Hi trobàvem la lluna, espill gran, mirall d'emprovar, per veure'ns-hi del tot.

Hi havia un mostrari per escollir el teixit, el color i el dibuix; i a més, unes revistes per entretenir-nos i veure-hi allò que s'estilava pel moment.

El taulell, que de fet era la taula directorial, i el sastre, que era el tècnic, el conseller i l'amic.

Els prestatges sostenien les peces de roba.

Els rodets de fil. Les tisores. La màquina de cosir. El coixinet de les agulles i el sabonet per marcar, que quasi n'era simbòlic de l'ofici; repartits a l'abast.

En aquesta plana i la següent, dues velles imatges de les sastreries de Llançà: El Siglo (Agustí Negre) i can Deu.

El sastre feia dibuixos lineals, cabalístics, que només entenia ell mateix.

Els motlles. Els patrons.

La post de planxar.

El planxamànigues, que se'n deia el passacorreu.

La planxa.

Els raspalls.

El drap de planxar.

I ... encara més coses.

No descuidant el famós calaix; autèntica senya de l'ofici.

Tot, tot plegat, congriava una atmosfera pròpia.

Aquí, a casa nostra, en el nostre poble, en teníem dues de sastreries: El Siglo i La Cubana.

Ca l' Agustí Negre i can Joaquim Deu.

L'una al carrer de la Pilota i l'altra a la Plaça.

La Cubana va començar al carrer de Mar, ara Rafael Estela, i després, ja per sempre, es quedà a la Plaça.

Les dues sastreries tenien un bon emplaçament.

Durant un temps, fou en Joaquim Martínez el sastre de can Deu.

(En Martínez era addicte al cinema musical. A les operetes d'aquell temps. Ell, veient-les un cop, ja taral·lejava o bé xiulava les cançons oïdes.)

Més ençà, hi trobem els germans Deu.

En Joan, sastre cosidor, a l'obrador, a la rebotiga.

(A en Joan, se'l significava pel seu fervent catalanisme.)

I l'Eugeni, sastre tallador, al taulell, a la botiga.

(De l'Eugeni és sabut que sempre ha sigut atret per la mar.)

Un altre sastre, en Benet Benejam, circulava setmanalment pel poble. No és que vingüés de lluny; venia del Port de la Selva, que cosia per a una sastreria de Figueres.

Els dijous hi anava amb la feina feta i al tornar, en un farcell, hi duia la tasca encomanada.

Així era sinó que ...

La peça del teixit.

Que les mides.

Les guixades del sabonet.

La feina de les tisores.

Que les bastes i els repunts.

L'emprovador.

I el ben vestir.

Com també el calaix. El calaix del sastre.

Que tot es va esfumar.

Els sastres... punt i costura.

Els sastres... punt i final.

LES CARRERADES DE LLANÇÀ, EL NOSTRE PATRIMONI

BEGOÑA CERVERA I MOLINA

Abans de començar l'excursió que ens proposem per les carrerades de Llançà, cal donar quatre pinzellades introductòries a la seva història. Cal saber que aquests vells camins estan protegits per la Llei de vies pecuàries de l'any 1995. La seva protecció, però, es remunta ja al segle VIII on trobem la primera cita sobre l'existència de camins per al bestiar de llana en un compendi de legislació visigòtica, el *Fuero Juzgo*.

Pels voltants de l'any 1266, els camins ramaders ja es coneixen i passen sempre a tocar de les terres de conreu. En aquest mateix any apareix la Mesta d'Alcaraz, la més antiga de Castella i atorgada pel Reial Decret d'Alfons X el Savi. El 1273 neix l'Honrat Consell de la Mesta de Pastors; el mateix rei va reunir tots els pastors de Castella i els atorgà una carta de privilegi en la que s'escriu l'amplada de les canyades espanyoles, de 75 metres. Cap a la fi del segle XIII, la llana castellana apareix en els ports d'Anglaterra, França, Flandes i Florència, procedent de les costes del Cantàbric. La llana espanyola era llavors considerada de les més bones i de més alta qualitat del món i es creia que era així perquè les ovelles eren transhumants.

A Catalunya, però, no arriben els privilegis de la Mesta. Aquí, la ramaderia ha de conviure estretament amb una agricultura important. Aquesta agricultura, unida a la densitat forestal de les terres litorals i prelitorals, fa que a Catalunya no existeixin grans ramats transhumants, però sí nombrosos i petits. És per això que la transhumància catalana és poc coneguda, la qual cosa provoca gran dificultat als investigadors; no hi ha arxius ni gaire documentació escrita, però sí que comptem amb la tradició oral, els pastors grans, la gent gran dels pobles, els cadastres antics, els amillaments, etc. És per això també que les nostres carrerades no tenen l'amplada de les castellanès. Aquí els terrenys estan molt parcel·lats i l'agricultura ha significat la base forta de l'economia.

A Llançà s'han inventariat, fins ara, cinc camins ramaders importants i si us sembla podem començar per la carrerada a Sant Pere de Rodes.

De Llançà a Sant Pere de Rodes i a la Vall de Santa Creu

Aquesta carrerada forma part del GR11 i de l'itinerari pedestre principal del parc natural. Es tracta d'un antic camí que va ser usat per aquelles persones que es dirigien a Sant Pere de Rodes i a la Vall

de Santa Creu i que, a més, utilitzaven els pastors per dur el seu bestiar a la carena del coll del Perer i a la carrerada de Santa Elena. Gaudim d'un bell paisatge: la ribera d'en Prim, la solitud plena d'aquestes muntanyes, el record històric de tantes persones que han passat abans que nosaltres; record que va estretament relacionat amb una cultura ancestral i una forma de vida dels homes i dones de totes les èpoques i societats.

La Llei de vies pecuàries, a la que fèiem referència al principi, defineix els camins ramaders com "les rutes per on discorre o ha discorregut tradicionalment el trànsit del bestiar". Podeu pensar: per què caldrà recuperar velles carrerades si el bestiar ja no hi passa? La resposta és senzilla coneixent aquesta Llei, ja que diu que les carrerades han de servir per acostar l'home amb la naturalesa i a més van acompanyades d'usos compatibles (agricultura) i usos complementaris, com per exemple el senderisme, la cavalcada i el cicloturisme.

Per aquestes raons, el vell camí llançanenc s'està restaurant. El parc natural actualment treballa per tornar a donar a aquest camí el seu aspecte i traçat original. Es refà la paret de pedra seca que el delimita i es neteja de vegetació en alguns trams que es trobaven perduts i emboscats.

De Llançà –Valleta– a Sant Silvestre i coll del Torn

Un altre camí ramader, molt conegut pels llançanencs, és el que uneix el veïnat de la Valleta amb l'ermita de Sant Silvestre. Per prendre'l hem de situar-nos a la ribera de la Valleta i seguir el curs fluvial fins a l'ermita.

Com la major part de les carrerades i camins de transhumància, aquest compta amb vestigis històrics que ens indiquen la seva antiguitat: roderes profundes a la roca mare, la canalització romana de l'aigua o claveguera. Aquest camí anava seguint el curs natural fins a Llançà amb diversos creuaments (cap al coll de Canyelles i cap a Penya Miralles), però també seguia el curs fluvial en sentit ascendent, és a dir, en direcció a l'ermita de Sant Silvestre.

La carrerada passa pel davant de la font del Xai i deixant l'ermita a la dreta segueix la riera trobant en el seu pas el corral de Baix i mas Guanter, per connectar amb la carrerada de la Baga d'en Ferran (Vilamaniscle) i el camí ramader de carena que porta als cims del coll de Traüc, coll de Dofines, coll del Torn, etc.

De Llançà al Port de la Selva, per Fener

Seguim amb l'excursió i passem a la carrerada de Llançà al Port de la Selva, per Fener. D'aquesta podem dir que forma part dels carrers de les urbanitzacions de Fener de Dalt i Fener de Baix. El seu recorregut, malgrat comptar amb bona part del ferm enquistat, segueix els trams originals. Començaria (des de Llançà) pels carrers del Colomer, Cau del Llop, Víctor Català i carrer Port de la Selva, des d'on creua la carretera GI-612 i salta a la urbanització de Fener de Baix, seguint el que anomenariem camí de ronda i sortint al càmping de la Vall, ja al terme municipal del Port de la Selva.

Aquest camí era molt usat pels pastors, per diverses raons. La primera, perquè els permetia tenir el bestiar força dies pasturant abans no arribaven a un altre municipi. La segona i important, perquè permetia que el bestiar complementés la seva dieta amb la dosi de sal necessària, ja que pasturava a la zona litoral. La sal se sol donar als animals per tal de complementar els minerals que els puguin mancar. A muntanya, els pastors han de donar sal estenent-la sobre grans superfícies, llocs anomenats saleres.

La carrerada que ens ocupa portaria el nom de *madeler*. El *madeler* era aquella zona que hi havia entre la sorra de la platja i la zona agrícola. Aquesta zona, poc apta per a l'agricultura, però herbada, es destinava a la pastura i era lloc de pas de carrerada.

Caminant per la carena del Clot de Valleta

Una tercera via pecuària a Llançà és l'anomenada de la carena del Clot de Valleta, que no és més que un desviament de la carrerada que uneix la Valleta amb Sant Silvestre. El camí és llarg i permet accedir al coll de les Portes. Probable-

Xavier Vilabella

Begoña Cervera

Begoña Cervera

De dalt a baix: la carrerada a Sant Pere de Rodes, un camí utilitzat a través del temps; mas Guanter, prop la riera de la Valleta, amb 784 vessanes l'any 1945, de les quals, 400 eren pastures; i carrerada de la carena del Clot de Valleta, d'orografia suau.

ment, la manera d'accedir més còmoda és prenent la pista que es dirigeix a Sant Silvestre i a Vilamaniscle. En arribar al coll de les Portes anirem per la nostra esquerra, tot seguint les indicacions que porten a Sant Genís del Terror. Per la carrerada veiem pastor elèctric.

Aquest camí ramader connecta també amb la carrerada de la Serra del Socarrador. Ambdós es troben al coll de les Portes.

A peu per la serra del Socarrador, des de Grifeu

La serra del Socarrador es troba al límit municipal de Llançà i Colera. Per accedir-hi cal pujar al coll de Grifeu per la urbanització que du el mateix nom. S'arriba a un planell on caldrà deixar el vehicle i la resta del trajecte només es podrà fer a peu. Tot i que és una zona on torres i repetidors han ocupat l'espai, el paisatge és encisador; es gaudeix d'una bona vista sobre la badia de Garbet i la suau orografia que ens acompanyarà en caminar aquesta via pecuària. Mar i muntanya.

Els pastors amb els seus ramats seguien pel coll de Boquer, puig de les Aigües, puig Tifell (on enllaça amb la carrerada que venia de la carena del Clot de Valleta i la carena de Terrols), puig del Llop, mas Patiràs, puig d'Esquers, ermita de Sant Miquel de Colera, pla de les Bruixes i serra de Balmeta.

Begona Cervera

Carrerada a Sant Silvestre des de la Valleta, amb les roderes que es poden observar en sortir del petit nucli urbà. Segons Anna Pujol i Puigvehí, podria tractar-se d'un camí romà.

Les dues carrerades anteriors són careneres. Les més importants vies pecuàries ho són, ja que aquests passos no impliquen el risc de malmetre els conreus.

Una mica més d'història

Les carrerades no són una moda d'avui, sinó que van associades a l'economia de l'ésser humà i al paisatge de les nostres terres des de temps immemorial. És de suposar que abans que l'home domesticés els animals herbívors (els primers foren la cabra, l'ovella i el bou), la fauna salvatge havia obert uns corriols o passos en el seu pas per les bosqueries. Aquests corriols els devien seguir els primers homes caçadors i més tard els grups humans que seguien les petges dels primers animals, ja domesticats. Quan l'home, motivat per interessos de supervivència, aprèn a cultivar la terra i a domesticar els herbívors salvatges es crea un excedent d'aliments que afavoreix l'establiment de grups tribals en llocs fixos. Prova d'això són els nombrosos jaciments que podem trobar a tocar dels camins ramaders: dòlmens, necròpolis, menhirs, inscultures, castells, esglésies, ermites, etc.

Així, a Llançà, i a la vora dels camins ramaders, trobem: el dolmen de puig Tifell, dolmen del puig del Llop I i II, dolmen de puig Esquers I, inscultures, fonts i abeuradors, ermites, esglésies, etc.

Amb el temps, aquests camins prehistòrics es van adequar d'acord a les noves necessitats de l'home agricultor i ramader. Han format part de la vida quotidiana dels nostres avantpassats i de la nostra cultura, han estat camins veïnals, camins de carro i camins rals.

Què s'està fent ara?

Dels 946 municipis que hi ha a Catalunya, només el 7% tenen els camins ramaders classificats, mentre que d'altres comunitats els tenen gairebé tots.

Actualment alguns ajuntaments han demanat al departament de Medi Ambient la classificació de les carrerades del municipi. Entre aquests, es troba l'Ajuntament de Llançà. Mitjançant aquest acte administratiu s'inicia tot un procés que ha de garantir la protecció d'aquests interessants camins.

Agraïments

No voldria acabar aquestes notes sense abans agrair a aquelles persones que han col·laborat en la realització de l'inventari dels camins ramaders de Llançà, aportant informació. Entre elles figuren: Jaume Subirats, Jaume Turró, Francesc Cervera, Joan Serra i Teresa Garcia (de Llançà), Jaume Geli (Espolla), Bonaventura Vila (Garriguella), Genís Pinart (el Port de la Selva), i els ramaders: Josep Girbal (Llançà), Florenci Vidal, Miquel Busquets, Amadeu Molas (Setcases), Lluís Mont (Roses), i per descomptat l'Ajuntament de Llançà, per donar accés en diverses ocasions als seus arxius.

JACINT VERDAGUER I LES CLAVELLINERES

JOAN BADIA-HOMS

Per saber escriure una mica el català s'ha de llegir contínuament la prosa de Verdaguer.

JOSEP PLA

Verdaguer és el gran poeta que ha fet possible el català literari modern i que, malgrat les modes, continua essent un poeta d'una grandesa impressionant.

ISABEL-CLARA SIMÓ

Encara som dins l'Any Verdaguer, tot i que alguns ja el donen per acabat i n'han fet balanços abans d'hora. En el seu moment, es va acordar commemorar el centenari de la mort del poeta (10-6-1902) de juny de 2002 al juny de 2003. Ens trobem a poc més de la meitat de la celebració. Malgrat

les inevitables crítiques i les comparacions amb l'Any Gaudí, sovint gratuïtes, la commemoració ha suposat fins ara un gruix molt dens i positiu d'actes i realitzacions; principalment la notable activitat editorial. S'ha aprofundit en el coneixement de l'obra de Verdaguer i en aspectes de la seva trajectòria vital, tan dissortada. S'ha demostrat que Jacint Verdaguer –Mossèn Cinto– continua ben viu entre nosaltres; per poc que s'insisteixi, la connexió amb els lectors catalans actuals és assegurada. La polèmica o picabaralla recent entre dos grups d'estudiosos literaris sobre la mediocritat o excel·lència de les seves edicions de Verdaguer, per als profans en la matèria és francament divertida; el millor testimoni, la prova irrefutable, de la vitalitat permanent de l'obra del nostre poeta. Un d'aquests erudits manifestava no gaire el desig que Verdaguer, més enllà del centenari "continui viu entre nosaltres, i ocupi amb normalitat el lloc que li correspon entre els grans noms de la literatura universal". Així sigui; hi estem completament d'acord.

El centenari de Verdaguer ha estat, per a molts, l'excusa per rellegir-lo; potser inicialment gairebé com un deure cívic i cultural. En el meu cas, la relectura ha estat fascinant. De la poesia sempre hi haurà una predilecció especial per *Canigó*, l'epopeia sobre els orígens de la nació catalana i de la nostra cultura. És apassionant tornar-se a endinsar en la seva prosa: el *Dietari d'un pelegrí a Terra Santa*, les rondalles i excursions, i els articles de *En defensa pròpia*. Escrits durant la dura prova de la seva etapa final, com ha dit el crític J.M. Casasús, representen la primera manifestació del periodisme de debat sobre temes de justícia i moral, ja que són anteriors al famós *J'accuse* d'Emile Zola, iniciador de l'*affaire Dreyfus*.

Si Verdaguer no havia estat, o ja no era per a mi, un autor de culte, d'aquells que t'acompanyen sempre, ara l'he recuperat. Això li deu haver passat a força gent. Com més coneixes l'obra de Verdaguer, més et captiva i et sorprèn. Res més lluny del tòpic

Anxlu

Jacint Verdaguer recollí en la seva obra nombroses característiques de la vida rural del seu temps.

del poeta religiós i patriòtic, pagès i casolà. Verdaguer no sols va recuperar la llengua viva, popular, i la va elevar a gran nivell literari, que això ja se li reconeix. També era gran coneixedor dels clàssics, de l'etimologia dels mots, del llenguatge tècnic de diferents disciplines, i a més autèntic renovador de la llengua, creador de neologismes. Amb ell el català literari va fer un salt qualitatiu de dimensions colossals. Els eclesiàstics prepotents, els nobles i intel·lectuals de mentida, els poderosos de l'època, li varen agrair amb una covardia i una mesquinesa imperdonables.

Les clavellineres de l'Empordà

El dissabte 21 de setembre de 2002, una cinquantena de llançanencs de naixença o de cor varen participar en la sortida cultural que ja ha esdevingut una tradició. Com en anys anteriors, vaig tenir l'honor que se m'encomanés el comentari. Amb voluntat de recordar i homenatjar Mn. Cinto vàrem visitar el santuari de la Mare de Déu del Mont i les ruïnes del monestir de Sous (Sant Llorenç del Mont), indrets verdaguerians per excel·lència de l'Empordà. Els amics Dolors Gibert i Antoni Godoy varen llegir textos de Verdaguer, escrits durant la seva estada al Mont l'estiu de 1884, quan es va inspirar per crear el seu *Canigó*: repetíem una experiència agradable, l'anada a Sant Pere de Rodes per l'Any Josep Pla, el 1997.

Sota la feixuga volta medieval de l'església de la Mare de Déu del Mont, davant la presència imponent del massís del Canigó, ressonaren els versos immortals, dits amb gràcia, entusiasme i sensibilitat: "Lo Canigó és una magnòlia immensa / que en un rebrot del Pirineu se bada; / per abelles té fades que la volten, / per papallons los cisnes i les àligues..."

En rellegir *Canigó*, uns versos m'havien colpit, perquè glossen una peculiaritat de la nostra arquitectura tradicional que ja m'intrigava. El comte Guifre s'acomiada de la seva esposa Guisla, ja que s'ha de retirar a Sant Martí de Canigó per purgar la mort de Gentil, fill de Tallaferro, qui, enamorat de Flordeneu, havia deixat el país en mans dels àrabs:

"Camí de Cornellà, lo comte Guifre
va a prendre comiat de la comtessa;
que els en troba de tristos aquells marges
on al sol de l'amor ahir tot reia..."

Quan de sos avis al palau s'acosta,
veu sa Guisla gentil a la finestra,
entre els dos gerros de clavells que a riure
surten quiscun en sa clavellinera..."

Què és això de la clavellinera? El mateix Verdaguer ho explica en una nota a peu de pàgina: "Clavellinera: pedrisset que surt cosa d'un palm i mig a cada banda de la finestra a ran de l'ampit, en nostres cases de poble i pagesies. Semblen les dues mans de l'endrech de la casa que surten a enramar-la a ella i lo carrer amb dues clavellines. Algunes de les noves cases del Vallès conserven encara la tradició de les clavellineres; més los dos poètics pedrissos són rellevats per sos prosaics cercles de ferre, a on, això sí, s'encaixen los testos com l'anell al dit".

La definició de clavellinera de les enciclopèdies i diccionaris catalans, començant pel Fabra, sol ésser una còpia d'aquesta nota de Verdaguer. No us sabria dir si m'agrada més el vers o les notes, entre erudites i literàries, que trobem a *Canigó* i també a *L'Atlàntida*.

Al Vallès no sé si en queden, però des de fa mesos les persegueixo i puc afirmar que en els carrers d'alguns pobles i en els masos de l'Albera i el cap de Creus encara se'n conserven de clavellineres, quasi sempre de pedra; les dues llosetes clavades a cada costat de la finestra. A l'Empordà no he sentit enlloc el mot clavellinera emprat per Mn. Cinto. Aquí són anomenats simplement pedrissos. Diuen

que, a més de posar-hi testos amb flors i penjar-hi mates de clavellines, en alguns llocs s'hi penjaven les panotxes de blat de moro. Ara és molt rar veure-hi encara algun test amb geranis. Avui els pedrissos ja són testimonis muts d'una altra època. En un parell de casos dels que conec, les finestres tenen

dates dels segles XVII i XVIII, però la majoria són cases del segle XIX, i potser, les menys antigues, de les primeres dècades del segle passat. Sempre són construccions d'arquitectura marcadament popular, d'indubtable atractiu.

Els nostres darrers pedrissos o clavellineres es troben en curs de ràpida extinció; desapareixen a causa d'enderrocs o, simplement, per reformes i reparacions de façanes. Encara se'n poden veure, per exemple, en alguns carrers de Rabós, Garriguella, Vilajuïga, la Selva de Mar. En un parell de finestres de Valleta, a Llançà, en queda alguna resta. A Rabós, fa poc temps que ha estat enderrocada una casa de la plaça del Pou Nou, que conservava els dos tipus de clavellineres que esmenta Verdaguer, de pedra i de forja.

Aquests elements populars dels edificis dels nostres pobles tenen molta gràcia, però ningú hi fa esment, de tan insignificants i senzills; ben poques vegades són respectats o restituïts. És clar, no es tracta de monuments; desgraciadament per intentar salvar els pedrissos només podríem invocar la sensibilitat de propietaris, paletes i arquitectes...

És probable que, dintre de pocs anys, a les velles finestres dels nostres pobles ja no hi quedi cap dels pedrissos que ens recorden un temps definitivament oblidat, quan la tramuntana s'impregnava de l'olor de les clavellines.

Algunes clavellineres resten encara a les façanes llançanenques, com aquestes de la placeta de la Vila i del barri de Valleta

Joan Badia-Horns

Joan Badia-Horns

ARA FA CENT ANYS

L'OBRA LITERÀRIA DE PERE ORIOL

JOSEP M. SALVATELLA

Poc després de la publicació del volum *Poesias*, de Francisco X. Majuelo, del qual parlàvem en l'anterior *Farella*, va veure la llum *La solución única y verdadera del Problema Social*, signat per Pedro Oriol y Fulcará. El llibre, datat a Llançà al gener de 1903, fou confegit a la impremta d'Antonio Cubas, a Barcelona. D'aquest mateix autor llançanenc –establert durant un temps a Cervera de la Marenda, pel que sembla –hem llegit dues obres posteriors: *Lo Japet y la Mundeta de Castell-fullit*, comèdia en quatre actes francocatalana, i *El Perico y la Lola*, sarsuela catalana, també en quatre actes. La primera, publicada a la impremta La Modernista, de Barcelona, el 1904; la segona, a Sabadell, a Impremta i Enquadernacions de V. Giner, el 1906. Sembla –a la contraportada d'aquesta darrera diu que són en premsa– que posteriorment sortiren, almenys, tres altres obres del mateix autor: *La Justicia Divina*, novel·la en castellà; *La Caritat y la Verge del Port de Llansà*, en català, i *La Bordeta*, drama català en quatre actes. D'aquestes tres darreres no n'hem trobat rastre, per ara. L'anunci esmentat informava que: "Totas aquestas obras se troban á la venda en las principales librerías y en casa l'autor: Cerbére (Fransa)." Pere Oriol i Fulcarà morí a Llançà, el 2 d'agost de 1914, a l'edat de 56 anys.

La Solución única y verdadera del Problema Social és una, diguem-ne, quasi novel·la, en un castellà no exempt de catalanades, força extensa –unes dues-cents cinquanta pàgines–, que pretén reflexionar sobre els valors suprems de la religió com a solució adient als mals dels mortals. L'acció se situa en un Llançà no esmentat directament, però sí en múltiples referències: "...en una de las estribaciones de nuestros Pirineos, se halla enclavada una villa, cuyo nombre, amable lector, por de pronto no viene al caso mentar. (...) Sus vecinos, en número de mil quinientos, tienen por único oficio sus brazos y por todo capital las pocas cepas que han podido agarrar en las entrañas de aquel ingrato suelo. En general, son gente honrada y laboriosa, aunque con pena nuestra y en honor á la verdad hemos de confesar que la mayoría de ellos están poseídos del horrible y gravísimo defecto de la blasfemia..."

La protagonista, Laura, educada en les idees modernes i laiques i casada sense amor amb Rafael, es deixa seduir per Emilio, un *tenorio* dels balls de

societat. Més tard, abandonada pel seu amant, es penedeix de l'adulteri gràcies a la intercessió de la Mare de Déu del Port.

No interessa massa la trama argumental, plena de tòpics, força bufada i exageradament beata. Subratllem, però, algunes referències a la nostra població: el marit enganyat vol penjar-se a l'arbre de la Llibertat, de la plaça Major; la devoció de Laura envers la Mare de Déu de la capella, on anava de petita amb l'àvia i on després va a resar per demanar perdó. Per altra banda, sobten alguns criteris morals, avui totalment fora de lloc, segurament vigents al seu temps, com els escrúpols respecte als balls. Curiosament, l'autor insisteix molt en la pretesa malignitat del que anomena *walz*. "Son el semillero de los adulterios; el lugar donde las doncellas pierden el pudor, y manchan su corazón, y en donde los maridos hallan su principal fábrica de cuernos."

Un més positiu interès, pel seu caire popular, menys pretensions, tenen les dues obres dramàtiques: *Lo Japet y la Mundeta de Castell-fullit* i *El Perico y la Lola*. Curiosa la primera, amb uns personatges que parlen en francès i els altres en català, segons la seva procedència, situada l'acció principal en un mas de la Garrotxa. Destaquen, al meu gust, les anècdotes, acudits i dites. Com ara la descripció que fa el carter Anton d'un suquet a la platja de Perafita: "... dos kilos de llagosta, tres d'escorpins i rufins, un congre d'un kilo y un dentul de kilo y mitj (...) vuidà una ampolla d'oli d'olivas, posanhi ademés un bon tros de sagi ranci y dugas sebas trinchadas; quant tingué las sebas rossas y tirá tot lo peix y bull que bull, agafá després tots los fetjes, los tirá dintre'l morter y barrejá la lliura de chocolate, la mitja de melindros y las tres onças de pinyons pelats (...) hi tirá tot aquell brou bufat del morter, lo cubreix d'aygua y me diu: Anton fes foch á l'olla qu'ab deu minuts te d'esser cuyta y no falta mes que tirarhi lo bitxo, la sal y el pebre..."

O bé les històries d'apareguts, amb aquell regust de la vellúria: "Eran las dotze de la nit d'un dia d'hivern quant sortia del café Dindonch tip de jugar al billar (...) tot era calma, hasta lo vent, cosa molt estranya al hivern á Cervera (...) veig que surt un bulto, m'agafa y cop de ferme petons y abressadas, y jo veyen qu'era una dona ab molt gust me'ls deixava fer, per mes que li deya qui ets... com te dius..."

ella no contestaba (...) Sense ferne cap dificultat entrá ella ab mi dintre lo meu quarto (...) lo cort me feya tic-tac, las camas me tremolavan d'alegria, encench un llum (...) Sabeu qui era aquella damosela? ¡esgarrifeuvos!... era la meva padrina que feya tres mesos n'era morta y enterrada..."

Les comparacions entre el nivell de vida a França i a Espanya, aquells greuges comparatius que sempre hem sentit per aquestes terres frontereres, són freqüents a l'obra: "Vareig preguntar als meus amichs qui era aquell mossiur y lo vell Orpi me contestá, es mussiur Viala mecanicien en retreta y tan com viurá la companyia de ferros carrils li passarà més de cent franchs cada mes, perquè ja ha acabat los trenta anys de servey. Mare de Deu, Mare de Deu, vareig dir jo, y quina diferencia tan gran hi ha entre la Fransa y l'Espanya, aquí teniu un mossiur que per aber anat trenta anys á caball d'una máquina li donaran mentres viurá més de cent franchs cada mes y jo que fá mes de quranta anys que serveixo á l'Administració de correos d'Espanya, hi á peu, me donarán quant no pugui trevallar mes un sarró per anar á captar y encara."

El Perico y la Lola és un embolic sentimental de parelles encreuades, en forma de sarsuela, és a dir, amb fragments cantats: "Ninetas d'avuy el dia / un consell vos volém donar: / que no vos fiheu dels joves / que vos vinguin á parlar. / Tots vos diran que sou macas, / que vos estiman ab frenesí; / no cregueu aquestas mentidas / si mes tart no voleu sofrí. / Quan vinga'l qu'ha d'esser vostre / hi que vos estimi

de debó / ab companyia de vostres pares / ha d'anar á trobar al Rector..."

Amb lliçons morals incloses, és clar. La dona casadora, altra volta, un compendi de virtuts: obedient al marit, feïnera, neta, ocupada tothora amb la llar i els fills: "Tota noya pera contreure matrimoni ha de presentá un certificat de sis mares de família que degudament acreditin la seva honradesa y, sobretot, que's trova capacitada per cuynar, rentar, escombrar, cusir, fer el llit..."

El pregó del casament, cap al final de l'obra, fa una referència explícita a la nostra vila i a la seva tradició vinyataire: "Nos vením á convidar / a la festa de la Lola / que s'ha de casá demà. / La Lola es molt bufona, / en Perico un bon xicot, / de tot cor els desitjém / que Deu'ls dongui molta sort. / Demá tindrém gran festa / res del mon hi mancará: / Capons, xampany, llebras / i bon ví ranci de Llançá."

Pere Oriol i Fulcarà, segons consta a l'Arxiu municipal, va néixer a Llançà el 24 d'agost de 1858. Va casar-se amb Àngela Nomdedéu i Argonilla, un any més jove que ell i nascuda a San Denis, prop d'Orà (Algèria), filla de pare rossellonès i mare andalusa. El matrimoni va viure al carrer de la Muralla i tingué dues filles, Maria Antònia i Úrsula, que nasqueren a Cervera i Llançà, respectivament. Els pares de Pere Oriol –Gregori Oriol i Bosch i Úrsula Fulcarà i Déu, propietaris–, i potser bona part de la seva família, visqueren al carrer de la Riamera, avui Salmerón, al casal anomenat can Paita.

Arxiu

Foto antiga de la capella de la Mare de Déu del Port, amb detall de la imatge (1880).

JUSTA BALLÓ I SALVÀ: UNA VIDA DEDICADA AL MÓN DE LES BIBLIOTEQUES

JOAN SERRA I PERALS

La vida i la trajectòria professional d'alguns dels protagonistes de la nostra història local queden diluïts amb els anys i per tant resten en gran part desconeguts per a la majoria dels llançanencs. Avui, amb aquest breu article que té més cos de ressenya biogràfica que res més, ens toca recordar la figura de la Justa Balló i Salvà (Llançà, 1899 - Santa Coloma de Gramenet, 1993). Pionera en la tècnica bibliotecària i precursora de la difusió cultural a través de les biblioteques.

La Justa, filla de Rafael Balló Parés i Teresa Salvà Iler, va néixer el dia 15 d'abril de l'any 1899, al carrer del Port núm. 26. Tot i que cursà l'ensenyament primari a Llançà, l'any 1912, després de la mort de la seva mare, ingressà en el prestigiós "Colegio Internacional" de Barcelona, per continuar amb els seus estudis. El "Colegio Internacional" havia estat fundat originàriament per membres de la classe alta de Boston per acollir principalment les filles de famílies evangèliques, tot i que amb els anys també s'obrí a les noies de les famílies catòliques.

A la seu de Barcelona, emplaçada a l'avinguda de Vallvidrera en el districte de Sarrià, hi anaven principalment les filles de professionals i comerciants benestants que no les volien portar a les tradicionals escoles de monges de la ciutat. S'hi podia estudiar cultura general, comerç o bé batxillerat. Les alumnes podien triar seguir l'ensenyament en castellà o bé en anglès; les que seguien els estudis en castellà cursaven obligatòriament l'assignatura de gramàtica anglesa, i viceversa, les que seguien els estudis en anglès cursaven l'assignatura de gramàtica castellana. Fou en aquesta institució on aprengué a parlar i escriure l'anglès a la perfecció, idioma que anys després l'ajudaria molt en la seva trajectòria professional.

L'any 1920, obtingué el títol oficial de Batxiller en Arts. De l'any 1920 a l'any 1924 exercí de professora del "Colegio Internacional" a Barcelona. Inicià la carrera de bibliotecària l'any 1923, a l'Escola de Bibliotecàries de la Diputació de Barcelona, però la va haver d'interrompre en el període de la Dictadura de Primo de Rivera —amb l'arribada del nou règim, l'any 1924 els professors foren destituïts i l'escola fou substituïda per l'Escola Superior de la Dona, fins que a l'any 1930 fou restablerta i reincorporat el professorat anterior— i no la va acabar fins a l'any 1931, amb premi extraordinari.

Des del 26 d'agost de 1927, ocupà la plaça de bibliotecària auxiliar de la Biblioteca Popular de Figueres, primer com a interina i, des del 9 de març de 1928, com a numerària. Plaça que aconseguí perquè disposava del títol de batxiller i només li faltava la revàlida per acabar els estudis de bibliotecària. Durant la seva estada a Figueres i en comissió de serveis ocupà el càrrec de directora de la Biblioteca Popular de Pineda, del 15 d'abril al 31 d'agost de 1933.

L'any 1931 va rebre un ajut per assistir a la conferència anual de la *Library Association*, a la ciutat de Cheltenham a Anglaterra. Gràcies a aquesta estada va guanyar posteriorment una beca l'any 1934, per fer una ampliació d'estudis a Anglaterra sobre l'organització i el funcionament de les *county libraries* per veure què es podia aplicar d'aquest model a les biblioteques populars de Catalunya. Hi va anar a l'hivern de l'any 1935. Amb aquesta experiència va organitzar entre els anys 1935 i 1937 les biblioteques filials de la Xarxa i va aconsellar sobre l'equipament dels bibliobusos destinats al front de guerra.

El 28 de juny de 1935, fou nomenada, en virtut de concurs de trasllat, bibliotecària encarregada del Servei de lots de llibres a societats i entitats diverses de la Central de Biblioteques de Catalunya. Aquest càrrec comportà que la Justa s'instal·lés definitivament a Barcelona. Jordi Rubió, director de les Biblioteques Populars, va comptar amb ella per a diversos projectes: el curs 1938-1939 va ser professora auxiliar de l'Escola de Bibliotecàries, i l'estiu de 1938 va impartir classes en un curs de biblioteques infantils. El 14 d'octubre de 1938 fou nomenada, per ordre del Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya, assistent de la càtedra de tècnica de biblioteques de l'Escola de Bibliotecàries.

Acabada la guerra, Justa Balló fou represaliada, però tornà a la Central de Biblioteques gràcies a la influència de Miquel Mateu, alcalde de Barcelona en aquells moments, contacte que va obtenir gràcies a en Francesc Negre, que era el seu home de confiança a Llançà pel que feia a l'administració de les seves propietats a Garbet.

L'1 de gener de 1944 fou nomenada per concurs secretària del Servei de Biblioteques Populars

Arxiu

—aquesta categoria era a l'època la més alta dins de l'escalafó de les bibliotecàries—, servei del qual depenien totes les biblioteques de la Diputació de Barcelona. Va ocupar aquest càrrec fins a l'any 1969, data de la seva jubilació.

Durant els anys més durs de la postguerra va exercir de bibliotecària, algunes tardes a la setmana, a l'Institut Amatller d'Art Hispànic, des de mitjan de la dècada dels quaranta fins a mitjan de la dècada dels cinquanta. Malgrat la censura que es vivia a la postguerra, Justa Balló va fer el possible des de la Central Tècnica perquè les biblioteques acollissin manifestacions de la cultura catalana. Així, el 1945, van celebrar el centenari del naixement de Verdaguer. Justa Balló va assistir el 1955 a un Congrés a Brussel·les, on va presentar una comunicació sobre la Xarxa de Biblioteques catalana, i el 1964, al I Congrés Nacional de Biblioteques, a Mallorca.

Va romandre soltera i ben independent fins que, necessitada d'assistència, va ingressar en una Residència Evangèlica a Santa Coloma de Gramenet, on va morir el 8 de març de 1993.

Per entendre una mica més la seva personalitat i la seva visió de les funcions a realitzar per a una

biblioteca, ens remuntem a l'entrevista que li realitzà en Miquel Fa l'any 1955 i inclosa dins del núm. 5 de la revista *Miranda*, i que transcrivim tot seguit de manera fragmentada:

A la pregunta: "**¿En el sentido cultural, le parece a Vd. que habría alguna medida a tomar en Llansá?**", la Justa Balló contestà: "**(...) Prescindiendo de grandes proyectos y limitándonos tan sólo a la esfera que me es familiar, ¿por qué no empezar creando una Biblioteca Popular donde todos, mayores y chicos, pudieran encontrar las lecturas que más se avinieren con sus gustos y necesidades? Y si este proyecto fuera demasiado ambicioso de momento quizá fuera viable otro más sencillo y asequible, como sería una Biblioteca Escolar en los mismos locales de las Escuelas Graduadas. A ella podrían acudir en sus ratos libres, chicos y chicas, para ir adquiriendo bajo la dirección de sus maestros el hábito de la lectura. Estas lecturas dirigidas contribuirían, ¿qué duda cabe?, a formarles una visión más amplia de los hombres y de las cosas, visión que habría de traducirse en una mayor comprensión y tolerancia para su vida de relación en años posteriores**".

A la pregunta: "**¿Vd., familiarizada con los libros, cree que el pueblo puede leer?**", Justa Balló contestà: "**A esta pregunta contesto diciendo que no tan sólo puede sino que debe leer. La experiencia de muchos años en contacto constante con las Bibliotecas Populares de la provincia de Gerona primero y con las de Barcelona después, viene en apoyo de mi afirmación. Podría citar muchos casos de jóvenes lectores de las Bibliotecas Populares, hijos de familias humildes e imposibilitados, por tanto, de seguir estudios superiores, para los que la asistencia a la Biblioteca de su población ha constituido en todo momento una ayuda eficaz. Ha contribuido a ampliar sus conocimientos generales; les ha guiado para perfeccionarse en sus oficios respectivos o les ha proporcionado solaz y distracción en sus ratos libres**".

Al llarg del treball de recollida de dades i confecció del present article, he tingut la sort de comptar amb l'ajut de la M. Antònia Pagès i de la família Ferrer-Mallol. A tots ells, un agraïment.

HOSTAL

CAN NARRA

Especialitat en peix

Carrer Castellar, 37
Tel. 972 38 01 78
EL PORT DE LLANÇÀ

BUXEDA
assessors, s.l.

*Fiscal • Laboral • Mercantil
Comptable • Assegurances*

Nicolás Salmerón
(pàrquing bombers)
Tel. i Fax 972 12 09 94
17490 LLANÇÀ

ZURICH ASS.
J. BUXEDA
AG. 170066-5

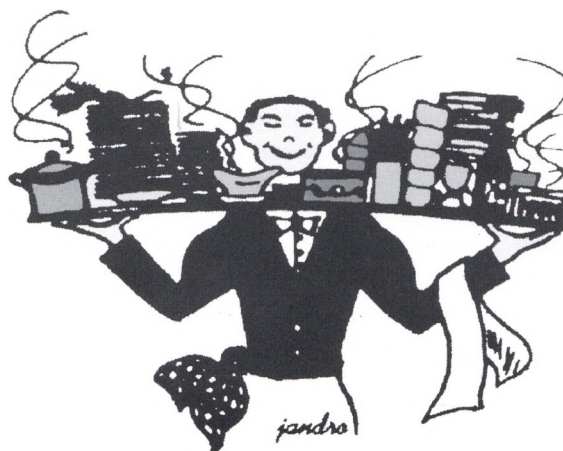
Marisqueria

El Puerto

Telèfon 972 38 00 44
Carrer Castellar, 7 - LLANÇÀ

BAR FELIP

Plaça Major – Tel. 972 38 13 29
LLANÇÀ

GITANOS DEL ROSSELLÓ I DE L'EMPORDÀ: ELS VEÏNS DESCONEGUTS

JEAN-PAUL ESCUDERO

Al meu mestre Bernard Leblon

El món gitano és un mosaic extraordinari d'històries, de geografies, de llengües, de músiques, i tanmateix és un sistema extremadament ordenat que nosaltres, els païos, coneixem molt poc.

La relació dels gitanos amb Catalunya no és ni anecdòtica, ni recent. Les seves primeres petjades a la península es van fer a la Corona d'Aragó, quan el rei Alfons el Magnànim, el 1425, atorgà un salconduit a un capitost gitano i a la seva gent per viatjar a les terres del seu regne. Des d'aquella època, fonts administratives assenyalen la seva presència, entre altres llocs, a Barcelona a partir del 1447 i a Castelló d'Empúries el 1484¹. Gràcies a les investigacions de Jean-Paul Salles, sabem que algunes famílies gitanes visqueren a la Catalunya Nord a la segona meitat del segle XVI². Uns anys abans de la incorporació del Rosselló a França, el 1623 compareixia un tal *Joan Ximenez*, *domiciliat* a Sant Esteve i *capturat* per haver-se barallat al Vernet (Sant Esteve i el Vernet són actualment unes barriades de Perpinyà). Aquests exemples són especialment interessants perquè contradiuen la política catalana oficial destinada als gitanos als segles XVI i XVII, que se centrava en l'expulsió. Amb l'annexió del 1659, l'Empordà es convertí en una terra de frontera i probablement també en una zona estratègica per a la supervivència dels gitanos aleshores perseguits per un altre aparell repressiu, a França.

Al segle XVIII, els objectius del poder canvien radicalment. Les lleis castellanques, que s'imposen amb el decret de Nova Planta, constitueixen un parèntesi important en la història de les migracions

gitanes a Catalunya: en comptes d'expulsió sistemàtica, el control del sedentarisme esdevé una obsessió creixent fins al 1749. Llavors es detenen metòdicament tots els gitanos del nou estat espanyol. Aquells anys de control de la població, estudiats per Bernard Leblon, revelen la presència de famílies gitanes a Figueres i a Torroella de Montgrí des del 1729, a Castelló d'Empúries (1782, 1786), a Pals (1785, 1786) i a Sant Pere Pescador (1786). La continuació impossible d'aquella política absolutista tornarà tanmateix a obrir noves escletxes de llibertat per al poble zíngar.

Durant quasi tot el segle XIX i a la primera meitat del segle XX, arriben a Perpinyà i al Llenguadoc gitanos procedents de tot Catalunya i també, naturalment, de l'Empordà. El 1894, per exemple, *Michel Soler*, fill de Pals, era esquilador a la capital del Rosselló. En temps de la Primera Guerra Mundial, alguns gitanos de Perpinyà es refugien a Figueres. Amb la revolució i la caiguda de la Catalunya republicana, el paper protector de la frontera torna a provocar un exili en sentit contrari, a partir del 1938, de Figueres cap a Perpinyà. Els lligams entre els gitanos d'aquestes ciutats s'han mantingut fins ara.

La mobilitat dels gitanos que arribaren a la Corona d'Aragó a partir del segle XV suposà un aprenentatge progressiu de les llengües majoritàries d'aquest territori. La fidelitat al seu idioma, el caló, totalment desconegut a Espanya, fou un problema constant en els anys d'intolerància que començaven. Unes lleis dràstiques, destinades al genocidi lingüístic i cultural, van anar preparant durant centúries la desaparició d'aquella parla exòtica. El caló actual és un conjunt de paraules residuals que procedeixen bàsicament de la llengua romaní. Els lingüistes que han estudiat la qüestió coincideixen a situar l'origen d'aquest idioma al nord-oest de l'Índia. Més de cinc-cents anys de menyspreu i d'atracció entre el caló i

1. LEBLON, Bernard. *Les Gitans d'Espagne, recherches sur les divers aspects du problème gitan du XVe. au XVIIIe. siècle*. Tesi de doctorat inèdita, Universitat Paul Valéry, Montpellier, 1763 pàg. Documents annexos, 257 pàg.

2. Els treballs encara inèdits de Jean-Paul SALLES s'han de publicar en l'obra col·lectiva *Le livre des Gitans de Perpignan*, Paris: L'Harmattan, 2003 (en premsa).

les llengües dominants han deixat empremtes inesborrables de cada costat. Per dinàmiques pròpies, els argots solen buscar l'hermetisme o l'originalitat. En aquest sentit, el caló i els parlars zíngars en general han estat uns models i una de les fonts dels argots, en castellà, en francès, en italià o en català... *Dinyar* i *endinyar*, *jalar*, *pirar*, *pojinar*, *sovar* (= dormir), *xava* i *xaval*... són gitanismes sense relació directa amb el castellà.

Les llengües més conegudes a Europa s'han anat expandint en ones regulars des de nuclis constitutius, com ara el castellà des del nord de Castella, el francès des de la Conca de París, el català des del Pirineu oriental i central. En canvi, la geografia de les llengües gitanes no obeeix a una noció de territori històric, sinó que ha anat seguint les migracions discretes de les famílies més fràgils, afectades per la gana, les guerres o l'atur.

Fora del nostre domini lingüístic, el món gitano català s'estén avui dia fins a les ciutats de Narbona, Carcassona, Besièrs, Montpeller, Arles, Marsella, Avinyó (Avignon en la grafia francesa) o Bordeus. Més enllà d'Occitània, aquesta xarxa arriba a Lió, París i a tocar de Bèlgica. D'aquesta banda de Pirineus, trobem comunitats catalanoparlants, o parcialment catalanoparlants, a Figueres, Girona,

Mataró, Barcelona, Lleida, Tarragona, València, etc. Pel que fa a Barcelona, barris centrals com Ciutat Vella, Hostafrancs i Gràcia, tenen una població gitana important i estable. Per a la majoria de les famílies, el sedentarisme s'ha convertit en un símbol de benestar³. Altrament, en aquesta geografia complexa, també trobem grups castellano-parlants al Llenguadoc, Perpinyà, Figueres, Girona, Mataró, a la perifèria de Barcelona, Lleida, Tortosa, Palma de Mallorca... No cal dir-ho, l'inventari no és exhaustiu.

Avui dia, tot i l'afebliment i la pèrdua del caló, l'anivellament lingüístic i la confusió amb les societats dominants encara no s'ha realitzat. A Barcelona, a Mataró, a Figueres o a Perpinyà, unes modalitats de català o de castellà, úniques, perpetuen aquella frontera màgica entre la llengua dels gitans i la llengua dels païos.

Malgrat els anys passats, les relacions encara superficials entre gitans i païos continuen alimentant pensaments de desconfiança mútua i comentaris, quasi sempre racistes, des de l'anècdota, la burla fàcil, la caricatura i la generalització.

3. ESCUDERO, Jean-Paul. *Les Gitans catalans et leur langue*. Ed. de la Tour Gile, 2003 (en premsa).

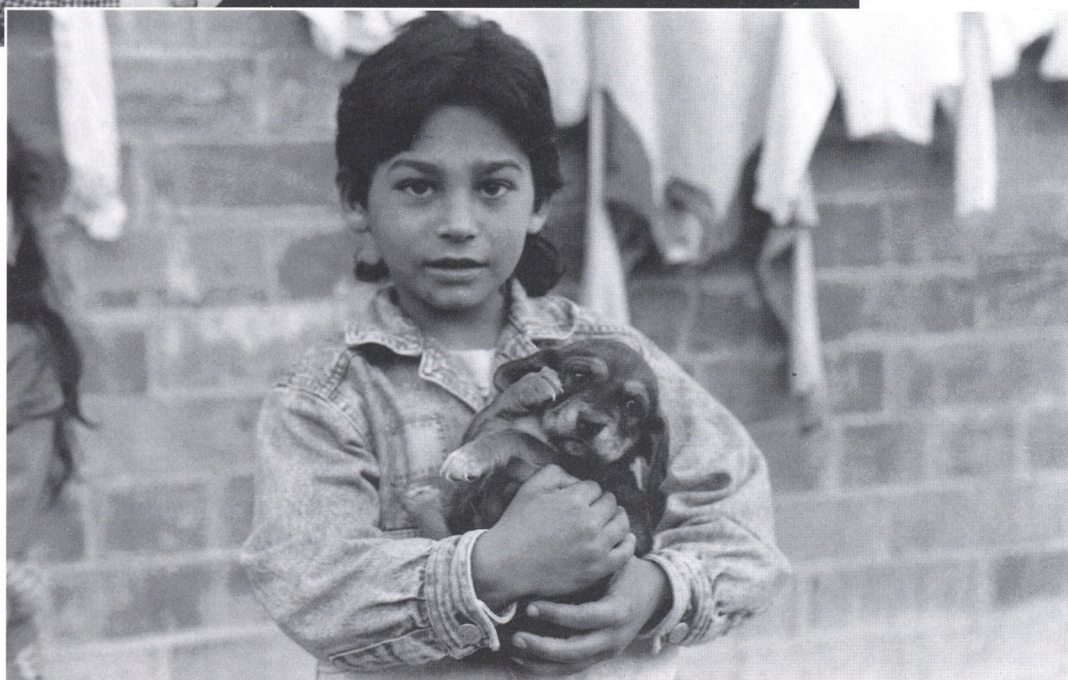
Als qui llegiu aquestes ratlles avui us voldria expressar algunes idees senzilles, que m'han ensenyat o recordat els companys gitanos, i que nosaltres, els païos, sovint oblidem. Amb ells he après que una família és una cosa sagrada, que el respecte al pare, a la mare, als oncles i als avis, en aquest món i en l'altre, és la base de la dignitat i el començament del seny. He hagut de reconèixer que els models culturals païos no són superiors ni inferiors, sinó que són, simplement, diferents. Sense escoles, sense mestres i amb una misèria persistent, les famílies gitanes són capaces de crear situa-

cions pedagògiques que generen pintors, escriptors i músics de tota mena. També he après que sense una mica d'humilitat no hi pot haver respecte entre els homes, i que l'amistat veritable és possible entre persones de colors i de cultures diferents.

Més enllà de les representacions generalitzadores que defineixen grups de persones i no pas persones, ens adonem que parlar *dels* gitanos o *dels* païos, a vegades no vol dir res. Gitanos i païos, païos i gitanos, són, en definitiva, individus únics, inimitables, fràgils, amb les seves qualitats i defectes, com vos i jo, simplement, persones humanes.

En les fotos d'aquest article, escenes captades en la comunitat gitana del barri del Bon Pastor, a Figueres.

Joan M. Pau

UN PRIVILEGI DE LA VILA DE LLANÇÀ DEL 1614

ERIKA SERNA COBA

El lloc i l'església de Llançà són esmentats entre els dominis del monestir de Sant Pere de Rodes en la dotació feta l'any 974 pel comte Gausfred d'Empúries-Peralada i el seu fill Sunyer, bisbe d'Elna, on fan consignar que donen un extens alou a la "valle Lanciana", adjacent a unes possessions que la casa de Sant Pere ja tenia en aquesta vall. A partir d'aquesta data tan reculada es van trobant diferents referències sobre el lloc¹.

Amb el temps, la vila de Llançà esdevingué un dels llocs més valuosos que el cenobi de Sant Pere de Rodes tingué en la seva rodalia immediata i el nucli de població més important. Un dels monjos tenia el càrrec de paborde de Llançà. El repartiment de poder sobre la població (els drets jurisdiccional i la sobirania de la vila) fou motiu de complicats conflictes i litigis entre els comtes d'Empúries i el monestir, sobretot al final del segle XIII.

L'any 1381 el monestir comprà al comte Joan I, per 8.500 sous, tota la part que li podia pertocar de les jurisdiccions civil i criminal de Llançà, com també el mar i mixt imperi. Al començament del segle XV, amb l'annexió del comtat a la corona, el rei Martí I hagué d'intervenir davant les queixes dels síndics de la vila de Llançà sobre els abusos i els excessos de poder comesos pels monjos.

La relació de la vila de Llançà amb el seu senyor, el monestir, es fa sempre present. Aportem en el present article una interessant escriptura notarial redactada pel notari públic de Castelló d'Empúries i regent de la notaria del monestir de Sant Pere de Rodes, Miquel Falcó, signada entre l'abat, Antoni Carmona, i dos síndics de la universitat, Joan Carreras i Pere Gibert Martí, on els segons demanen a l'abat la ratificació de "privilegis, pràcticas, usos y costums" concedits fins aquell moment a Llançà, inclòs el privilegi de l'infant Enric, comte d'Empúries del 1482². L'abat, a més de dita confirmació, també els

atorga la facultat de poder elegir trenta homes d'entre tots els caps de casa del lloc i terme amb el poder i l'autoritat necessaris per poder resoldre, de manera col·legiada, els quefers diaris de la vila. El document inclou específicament la facultat de poder manllevar censals³, però amb l'aprovació de vint de les trenta persones, és a dir, la majoria absoluta de dos terços. Per acabar, concedeix "gràtia y perdó y remissió" a tots aquells que havien comès alguna falta, però sense que fossin delictes greus ni crims.

Les universitats pageses eren administrades generalment per un batlle i per dos cònsols, paers o jurats, assistits per un nombre variable de prohoms o consellers que constituïen el consell ordinari o estret. El consell general era l'òrgan bàsic de la universitat i el formaven tots el homes del lloc, és a dir, els individus de la comunitat majors d'edat, lliures i amb capacitat jurídica i, probablement, també amb una certa capacitat econòmica. Les seves decisions vinculaven la comunitat, però el funcionament continu de "la cosa pública" per modesta que fos, o, per dir-ho amb el terme jurídic tradicional, d'una universitat, solia recaure en un consell més restringit anomenat consell estret que, en el cas de Llançà, des del 1614 el formarien un total de trenta homes.

ANNEX DOCUMENTAL

Castelló d'Empúries. 17 de setembre de 1614.

Privilegis concedits a la vila de Llançà.

AHG (=Arxiu Històric de Girona). Notaria de Llançà. Diversorum del notari Gabriel Espigoler (1628-1631), núm. 210, doc. solt núm. 43.

Illustre y molt reverent señor.

Los cònsols y universitat del lloch de Llançà, yo Joan Carreras y Pera Gibert, syndichs, en nom y per part de dita universitat ab la humilitat poden y deuen supplicar a V.S. se servesca lloar, approbar y confirmar tots los privilegis, pràcticas, usos y bons

1. "Llançà", Catalunya Romànica, IX. Barcelona. Fundació Enciclopèdia Catalana, 1990, pàg. 518.

2. No l'hem localitzat, però aviat es podrà trobar a les còpies microfilmades del fons Medinaceli, dipositades a Castelló d'Empúries.

3. Demanar en préstec.

costums a dita universitat y singulars personas de dit lloch consedits, tant per los olim comtes d'Empúries com per qualsevol altre señor sia estat de dit lloch, tant en general com particular y en quant manaster sia de nou consedir aquells y assenyalamment lo privilegi consedit per lo excel·lentíssim infant don Henric olim compte de Empúries la data del qual és en Llança a trenta del mes de janer de l'any mil quatre cents vuytanta dos y totas las cosas en dit privilegi consedidas.

Plau al señor abbat confirmar com ab lo present confirma y en quant manaster sia de nou consedeix tots los privilegis en lo present capítol mansionats en quant, emperò, aquells estan en ús y ver-tadera observansa per dits hòmens y universitat de Llança y les pràtiques y costums que no contradiguen a constitutions de Cathalunya ni lleys del present Prinsipat.

Ítem, supplican a V.S. li plàtia consedir y atorgar gràtia y mersé a dita universitat, cònsols y singulars de aquella que d'esta hora en avant puguen elegir y elegesca dita universitat trenta personas dels habitants de dit lloch y terme de aquell, las quals trenta personas pugan tanir, fassen y tingan nombre de Consell General de dita universitat, donant-los o a la maior part de aquells, ple poder y autoritat per tractar y resoldre qualsevol negoci o negosis de dita universitat y, si serà manaster, manllevar sensals o altrament a tota utilitat de dita universitat.

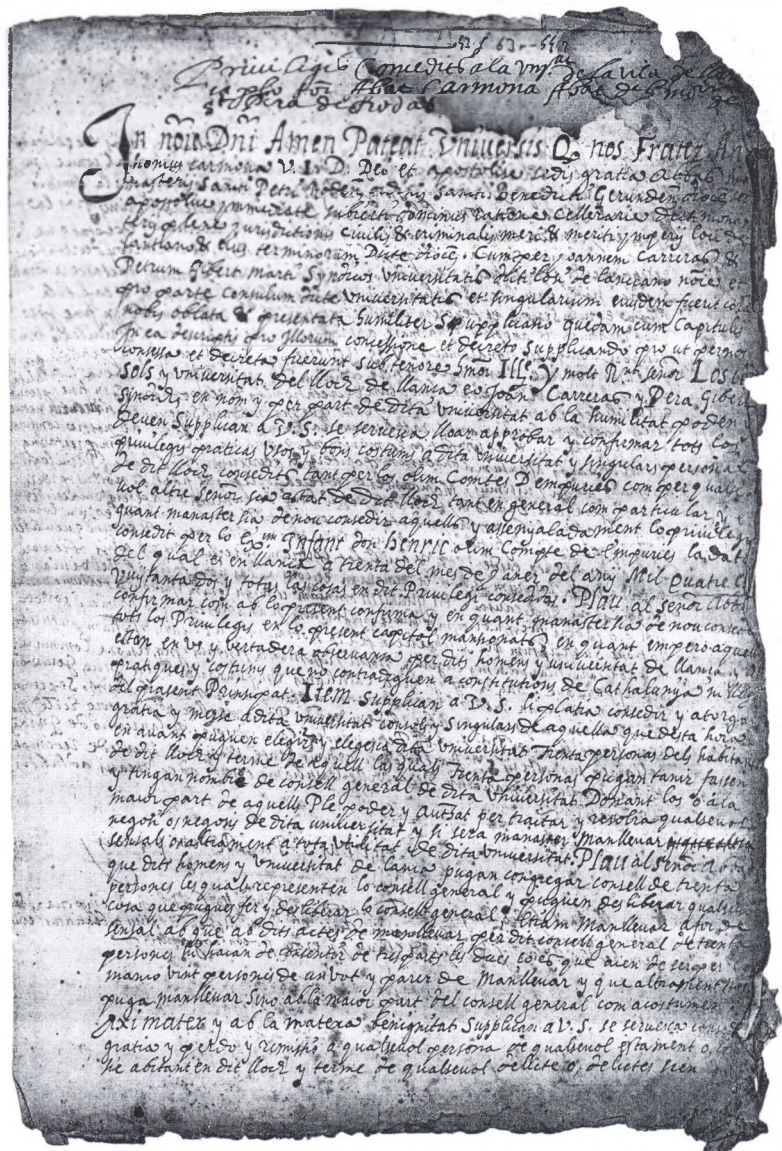
Plau al señor abbat que dits hòmens y universitat de Llança pugan congregar consell de trenta persones, les quals representen lo Consell General y puguen deslberar qualsevol cosa que pugués fer y deslberar lo Consell General, etiam manllevar a for de sensal ab que ab dits actes de manllevar per dit consell general de trenta persones hi haian de consentir de tres parts les dues, ço és, que [h]aien de ser per lo manco vint persones de un vot y parer de manllevar y que altrament no-s pugan manllevar sinó a la maior part del consell general com acostumen.

Axí mateix y ab la mateixa benignitat supplican a V.S. se servesca consedir

gràtia y perdó y remissió a qualsevol persona de qualsevol estatment o condició sie [h]abitant en dit lloch y terme de qualsevol delictes o delictes sien cul-pats fins la present jornada, com no sien dels delictes y casos exceptats com se confie de la clamèntia de V.S. lo decent offici de V.S. qual convé ymplorant que licet etc. altissimum etc. Sunyer.

Plau al señor abbat fer la remissió general demanada com ab la present la fa de qualsevol crims fins la present jornada comesos com no sien dels exeptats y reservats, exeptat que no-[h]y [h]aia instàntia de part.

Datum etc. in villa Castilionis Empuriarum (...) die decima septima mensis septembris anno a nativitate Domini millesimo sexcentesimo desimo quarto.

El primer full del document notarial.

4. Interessant tret rossellonès.

FLAIX

OBRINT CAMINS, FENT DRECERES...

CARLES MOLINS

Ponts i túnels, terraplens, rails i travesses, que ajudaren a forjar la grandesa de l'home. Claror àlgida darre-re la foscor, com l'esperança darrere el desencís. Nexes creuats de nord a sud i d'est a oest, punts insignificants en la immensitat de la creació humana i que, tanmateix, la justifiquen i li atorguen valor. Passos endavant cap a un demà millor que aguanten impertèrrits el pas del temps, tempestes i aiguats. Obres gairebé ciclòpies d'ahir, d'avui, que esperen l'albir d'un temps, que encara ha d'arribar.

Heus aquí un senzill, però emotiu, testimoniatge.

Carles Molins

Carles Molins

Carles Molins

Carles Molins

Carles Molins

FILAR PRIM...?

Sens filar prim, s'embull la troca, el caos.
Què és el real? Divers ens ronda, equívoc.
Fitxes el teu, a gust, i et mous més digne.
Ginys virtuals: els noms, perquès, respostes,

cerquen claror civil, batent la massa;
pas franc, l'esclat de zel, l'ambigu el troba;
s'opta a cara o creu –la creu!-, la contra:
creure el juí dual, binari, entrampa.

Cèrcol, el ver, cal fer-hi blanc, diana,
sent, infinits camins, al centre, els radis?
Té un temps, el ver, i el *progre* el muta amb l'útil;

són gira-sols, el ver i l'útil: mudes,
modes. Progrés famèlic, frívol; l'útil,
pura avidesa. El ver raona amb l'ètic.

COSTES, CROSTES?

Lluny de la costa d'hàbits públics, nedo;
nedo entre dues aigües, sol, l'insòlit:
rutes versàtils, canvis, mudes, modes.
Què és ser? Penell que gira al vent que bufi?

És assolir el destí, deler pel gaudi
íntim? O bé donar-se a mans besades?
Dins del desori abstrús que avui ens toca
viure, fluctuo lent i tens; barrino

crostes, busseig el vítric, fins el pòsit
críptic: precari el ser, i l'ambient precari.
Sense dar temps al temps, un tràfic dràstic

fa que el que avui és cert, demà no ho sigui:
joves, madurs i vells, tres temps que es traven
d'esma al vital present, i fer-se'l propi.

GREGARISME?

L'úter, matriu, genera i forma l'ésser;
càrrecs materns d'estima el fan romandre
viu, i enfortint-li el cos, faculta l'ànim
fix a un terror, a un medi ambient, a un motlle,

fosa d'entorn vital la llengua pensa
l'ens, sacralitza escorre's flux d'estímuls
íntims, d'impuls innat, que forgen l'home
íntegre, admès persona, amb drets i deures

d'alta al Registre, al Mapa, amb l'aire i l'aigua,
l'humus, l'alè inefable d'on es brosta.
L'home jamai renega, sense càstig,

terra i arrels, per fer pilera, anònim:
veure el teu grup petit, comparsa, que infla
globus, global fantasma, massa, és massa!

PARLEM DE...

FREDERIC RIERA I MALLOL

La vida s'ha de viure conscientment. La vida és una lluita constant on ets martell o ets enclusa. I molts cops ets enclusa sense saber perquè ho ets.

Arran de l'aixecament franquista contra la República Espanyola, i ja en plena Guerra Civil, el cardenal català Vidal i Barraquer i el bisbe de Vitòria, Mateo Múgica, es van negar a cohonestar l'*Alzamiento Nacional*. En conseqüència, no van estampar la seva signatura a la carta col·lectiva de l'episcopat espanyol de l'any 1937. Al cardenal

Vidal i Barraquer aquest no a l'anomenada *cruçada* l'honora, però això li comportà l'exili fins a la mort.

Tornant a l'actualitat, se'm fa estrany llegir en una carta pastoral els judicis morals de la Conferència Episcopal Espanyola sobre les aspiracions nacionals i els nacionalismes. Les concrecions que el document fa sobre els temes com els drets de les nacions i dels estats o del dret a la sobirania i a la independència no estan suficientment avalades per la doctrina social de l'Església.

De fet, amb aquests raonaments s'ha alineat al costat del Govern Central. L'Església de cap manera pot estar tan lligada al Govern. De cap manera no hi pot haver aquesta dependència. Perquè considera moralment acceptable el nacionalisme espanyol i amorals tots i cadascun dels nacionalismes fruit de la història, la cultura, la llengua i els sentiments. Per bé que no hi ha cap situació històrica que sigui idèntica, la notícia d'aquest malaurat document m'ha deixat astorat. De fet, és cert que durant la dictadura al nostre país hi hagué una part important de l'Església de base que va mantenir una actitud exemplar, d'implicació activa en l'entramat civil per a la recuperació de la democràcia i les institucions nacionals.

Hi ha dos fragments en aquest document polític sobre el terrorisme i el nacionalisme dels quals cal adquirir-ne coneixença: "Dilema moral i ambigüitat, enfront d'un dilema moral, adoptar intencionadament una actitud àmbigua tanca el camí a la determina-

Joan M. Pau

Tomba d'Antonio Machado i de la seva mare, al cementiri de Cotlliure.

ció de la bondat o de la maldat d'una realitat o d'una conducta”.

“Autodeterminació:

Les nacions no gaudeixen d'un dret absolut per decidir sobre el propi destí, i és moralment inacceptable que pretenguin unilateralment una configuració política de la pròpia realitat i, en concret, la reclamació de la independència en virtut de la seva pròpia voluntat.

La pretensió que a tota nació, pel fet de ser-ho, li correspongui el dret de constituir-se en Estat, ignorant les múltiples relacions històriques entre els pobles i sotmetent els drets de les persones a projectes nacionals o estatals imposats d'una manera o altra per la força, porta a un nacionalisme totalitari, que és incompreensible amb la doctrina catòlica.”

Per fer obstacle al document, combatre'l i contrastar les seves afirmacions, només cal recordar el que va dir Joan XXIII, de bell antuvi considerat per tothom el papa de la transició. Al llarg del seu mandat va ser un pontífex renovador, donant al món una grata sorpresa. Inicià el que seria l'enraïment d'una nova època a la història de l'Església. Entre les seves encíclicques hem de descorparar la primera i programàtica *Ad Petri Catedram* (1959); *Mater et magistra*, la temàtica de la qual eren els problemes socials arreu del món (1961), i probablement la més valorada, *Pacem in terris*, les relacions internacionals i els drets dels pobles (1963). Aquesta última tingué un ressò, per totes bandes, fins aleshores mai assolit en el món modern per un document del Vaticà. Per la seva manera de procedir fou aquest un dels papes més agraiats i estimats pel poble. Deixà una molt bona empremta al morir. També fem venir a la memòria i tenir present en la ment el que diu Joan Pau II: “No seria veritablement digne de l'home un desenvolupament que no respectés i promogués els drets humans, personals i socials, econòmics i polítics, incloent-hi els drets de les nacions i dels pobles”. (Encíclica *Redemptor hominis* (1979). “El reconeixement i el respecte als drets de cada nació: Es tracta, sobretot, del dret a l'existència i a l'autodeterminació, dret a la pròpia cultura i al seu desenvolupament multiforme. Sabem bé, per la història de la nostra pàtria, el que ha costat la infracció, la violació i la negació d'aquests drets inalienables”. Discurs a Czestochowa (1979). “La nació és la gran comunitat dels homes que resten units per lligams diversos,

però sobretot i precisament per la cultura”. Discurs davant la UNESCO (1980).

Ni l'Evangeli ni l'Església creen dubtes, la no-violència i reconeixement i respecte als drets de cada nació a governar-se són raonats, evidents i fonamentals per sobreviure. És, sens dubte, un dels seus grans missatges. Per què, doncs, els representants de la Conferència Episcopal Espanyola s'emboliquen a l'hora de condemnar els nacionalismes i l'autodeterminació? Fins i tot els bisbes catalans han mostrat la seva disconformitat amb alguns dels passatges de la pastoral sobre terrorisme i nacionalisme i n'han demanat un dictamen sobre un dels arguments més polèmics: si és cert que la doctrina social de l'Església desautoritza l'autodeterminació.

En virtut del dret d'autodeterminació, el futur d'un poble es fonamenta en el reconeixement i el respecte dels seus drets polítics i socials. Cap nació deté cap dret polític sobre un altre poble ni ha d'imposar-li la seva autoritat. Cap nació ha d'admetre un futur aliè al seu propi; cap poble mereix la tutela política d'un altre. Cap cultura ha d'embussar una altra, cap llengua ha de patir persecució en virtut de principis de naturalesa política o d'una altra mena. Un poble ha de ser el que vulgui ser. Perquè el que vulgui ser és el que li correspon. Ni la Constitució ni l'Església s'han d'anteposar a la voluntat d'un poble a decidir el seu futur. Crec, malauradament, que ha tornat a adquirir força una idea d'Espanya en la que el paper de Catalunya es redueix, es frena i es comprimeix.

Recentment, en l'acte del cinquantenari del Centre Cultural, entre d'altres coses, vaig dir que si nosaltres no defensem aferrissadament la nostra història, la nostra cultura i la llengua que vàrem aprendre de la nostra mare, mentre xuclàvem el mugró del pit que ens donava la vida, acabaríem perdent els nostres drets. Només lluitant i fent una oposició ferrenya podem parar el nacionalisme espanyol, vingui del cantó que vingui. Ataquen el nostre nacionalisme emprant totes les armes que els dona el seu. Recordem els versos d'Antonio Machado:

“Ya hay un español que quiere
vivir y a vivir empieza,
entre una España que muere
y otra España que bosteza.
Españolito que vienes
al mundo, te guarde Dios.
Una de las dos Españas
ha de helarte el corazón”.

REMEMBRANCES

ENRICA HERAS I BORRELL

M'agrada passejar-me vora del mar. Generalment, cada dia m'arribo fins al Cau del Llop. A dalt hi ha un mirador que abraça una bona part de la nostra costa cantelluda, on s'esmicolen les ones d'una mar encrespada. El ruixim s'enlaira convertint-se en polsim. Tots els turons es veuen farcits de cases. Des d'aquest mirador gairebé no es veu ni un tros de terreny que no estigui cobert de ciment. Famílies i més famílies, vingudes d'arreu d'Europa, hi tenen els seus xalets i gaudeixen del nostre clima, de les nostres platges, de l'amabilitat de la gent empordanesa. A canvi, els forasters han portat riquesa, benestar econòmic, però també de mica en mica han contribuït a la transformació de la nostra manera de fer, de la nostra manera de viure.

El meu pensament, un xic angoixat, fa marxa enrere i el calendari reula una colla d'anys: Aquests mateixos turons, avui abarrotats de cases, estaven atapeïts d'oliveres, de vinyes, d'arbres que davallaven rostos avall com si volguessin arribar fins al mar d'aigües netes i transparents.

Al Port de Llançà hi havia unes quantes cases de pescadors emblanquinades, baixetes, sense pretensió, més aviat humils, però amb portes i finestres sempre obertes. Confiança absoluta en el veïnat, com si tots plegats formessin una sola família. Els vellets, els avis, gaudien de tranquil·litat, de placidesa, sempre acompanyats de l'escalf dels fills i dels néts, fins que la naturalesa deia prou i se'ls enduia cap a un món que ningú no coneix. Pocs diners, però molt d'amor, molt d'afecte. Gent honesta, gent que estimava el poble, el poble que els havia vist néixer. Quan convenia, el Port i la Vila, tot era u.

Un dia varen pensar que, a més de treballar, el jovent necessitava un local d'esbarjo. La idea anava madurant, però sorgia un problema: amb quins fons econòmics podien comptar? Però la voluntat mou muntanyes. Es varen crear unes accions, que diversos llançanencs varen finançar, i

al mateix temps es va fer un emprèstit al Banc Hipotecari. La majoria de socis, que no tenien solvència econòmica, es varen comprometre a fer jornals gratuïtament per ajudar a la construcció de l'edifici que seria la casa de tot el poble de Llançà. Així va sorgir el Centre Federal, local bastit amb sacrificis, amb il·lusió i coratge.

L'Ajuntament, com a pare d'una gran família, escoltava amb atenció les sol·licituds que se li feien i els ajudava en tot allò que podia: Les necessitats que li exposaven els veïns les estudiava amb sensibilitat i intentava resoldre-les. Existia una comunió entre el municipi i el poble. Això no vol pas dir, però, que no apareguessin diferències i descontentaments. L'empordanès és impetuós, rampellut i, naturalment, quan calia, quan li semblava que tenia raó, no s'arraulia davant l'administració.

La vida passava lentament. La joventut es divertia d'allò més. Hi havia ball, cinema i teatre, bon teatre, presentat per dues companyies d'aficionats: una del Foment i l'altra del Centre Federal. Rivalitats que estimulaven la superació de les dues companyies. Els diners eren curts però es respirava una alegria que ara s'ha fet fonedissa.

Malauradament, va arribar una terrible guerra que tot ho va capgirar: desconfiances, rancúnies entre famílies i amics. El Centre Federal també en va ser víctima, però després de molts anys, de les cendres d'aquella Casa del Poble, n'ha sorgit la Casa de Cultura. Benvinguda aquesta Casa, les arrels de la qual guarden la saba, el vigor i l'energia d'uns homes que sentien orgull de tenir un local per a tothom, sense discriminació de classes ni de posicions socials.

El meu pensament continua seguint l'evolució de la societat en general. Com ha canviat la visió de la vida! Ara tothom té pressa, tothom vol arribar ràpidament a un benestar econòmic, encara que els costi perdre l'estimació i la solidaritat de cara als altres. La família també se'n ressent. No queda temps per cui-

Vicenç Pumarèda

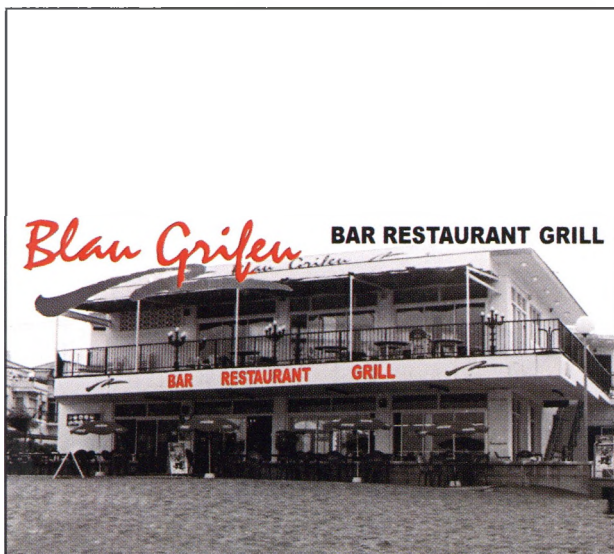
L'actual Casa de Cultura s'alça on hi hagué anteriorment el Centre Federal.

dar-se'n. Els fills treballen, els néts estudien i aquella comunicació que existia abans, ara ja no és possible. No queden moments. Així els avis s'han de quedar sols a casa, hores i hores. Res no els distreu de la seva soledat. Ningú no té temps de pensar que ara més que mai necessiten tendresa i afecte. També són víctimes de la desatenció de les administracions. Quin final de la seva vida voltada de mesquinesa!

En força llocs, però, hi ha joves voluntaris que truquen a la porta de la gent gran i els fan companyia. El caliu humà d'aquesta joventut desfà, ni que sigui per uns moments, l'ambient de gelor i de pena.

Quan veus el tarannà d'aquesta part de la joventut tan maca, com és ara la solidaritat demostrada en el cas de Galícia, comences a creure que no s'ha perdut tot. Veiem amb esperança que un nou món és possible si tots hi posem voluntat.

Jo voldria que aquests exemples s'encomanessin al meu poble i que cadascú, des del seu lloc, donés la mà al més necessitat, al més desvalgut i, sobretot, a aquells col·lectius que sofreixen tota mena de mancances. Estic segura que un dia arribarà que el nostre jovent reaccionarà positivament. M'ho vull creure.

Blau Grifeu BAR RESTAURANT GRILL

Platja de Grifeu
 Apartat de Correus 232
 Tel. 972 38 07 18
 17490 LLANÇÀ

Restaurant

LA VELA

ESPECIALITAT EN PEIX

Av. Pau Casals, 23 (davant de la capella)
 Tel. 972 38 04 75
 EL PORT DE LLANÇÀ

AUTO LLANÇÀ S.L.
 ALINEACIÓ, EQUILIBRAT, FRENÒMETRE, PRE-ITV

PNEUMATICS

PNEUS - TIRES

OFERTES MENSUALS
 TEL. 972 12 06 75

FOTO

PUMAREDA

SERVEI PROFESSIONAL

C/ Major, 6
 Tel. 972 38 01 45
 LLANÇÀ (Costa Brava)

XIV CONCURS: CONEIXEM LLANÇÀ?

Rafael Corcoil

Foto 1

Preguntes

- 1.- En quin any va néixer la bibliotecària llançanenca Justa Balló?
- 2.- En quin ajuntament va exercir les seves funcions de secretari Narcís Subirats, just abans de venir a Llançà?
- 3.- Quin era el més llarg dels tres vaixells enfonsats prop de Llançà el 22 de novembre de 1793?

Foto 2

Rafael Corcoil

El XIII CONCURS fou guanyat per **CATI FULCARÀ I BES**, de Barcelona, per sorteig entre els vuit encertants. Les respostes correctes eren:

PREGUNTES:

1. 1902, Girona.
2. Sant Esteve de Banyoles.
3. Bonaventura Ansón.

FOTOS

1. Font del carrer Gravina, cantonada amb Roger de Flor.
2. Font de la plaça de les Esplanes.
3. Fita de la plaça del doctor Soler.

Les respostes a aquest concurs podeu adreçar-les per escrit, abans del 31 de març, a:
Ajuntament de Llançà:
avinguda d'Europa, 37

Indicant en el sobre:

XIV Concurs: Coneixem Llançà?

Cal encertar els llocs de les tres fotos i també les preguntes.

El premi, com sempre,
dos àpats en un restaurant llançanenc a escollir.

SORT!

Port de Llança - Moll Jordi Canal, s/n
Tel. 972 38 07 10 – Fax 972 38 07 06
e-mail: cnllanca@bitel.es
17490 EL PORT DE LLANÇÀ

Llança
Amb la
Cultura
i les
Tradicions

fàmila
SUPERMERCAT

L'avantatge de comprar en Família

Av. Reina Fabiola, 2 – Av. Pau Casals, 13
LLANÇÀ

RESTAURANT CLUB NÀUTIC LLANÇÀ

Gestió i direcció: Restaurant Can Quim, SL
Moll Jordi Canal
EL PORT DE LLANÇÀ
Telèfon 972 38 05 17

Finques J. Company

Ceigrup
Immobiliàries

- AGENTS DE LA PROPIETAT IMMOBILIÀRIA
- ADMINISTRADORS DE FINQUES
- VENDES I LLOGUERS

Castellar, 48-50 – Tel. 972 38 01 97
Fax 972 38 08 81
17490 Llança (Girona)

llanca@finquescompany.com
www.finquescompany.com

GODOY CORREDORIA D'ASSEGURANCES, S.L.

Corredoria d'Assegurances

GODOY & CALDAS ASSESSORS, SA

*Serveis
professionals*

av. pau casals, 25-27, 1r - tel. 972 38 05 00 - fax 972 38 14 63 - 17490 llançà
pi i margall, 1 pral. b - tel. 972 50 02 35 - fax 972 67 29 48 - 17600 figueres

e-mail: godoy@godoy-ca.com